

Abelard, *Dialectica* III

Excerpt

Ms: Paris lat. 14614 ff. 152r-157v

Ed. De Rijk 1970 pp. 271.22-309.24

Partial Ed.: Cousin 1836 pp. 335-359

<QUOD¹ VERITAS CONSECUATIONIS IN NECESSITATE CONSTAT>.

Sed nunc quidem, utrum omnium inferentia / suprapositarum consequentiarum veritatem custodia[n]t², consideremus. Quod facilius hoc modo fecerimus, (I) si³ prius, in quo hypotheticae propositionis veritas consistat, |271.25| deliberemus; / ac (II) *deinde*⁴, qui sit harum consequentiarum <sensus>⁵, investigemus.

<I: QUOD VERITAS CONSECUATIONIS IN NECESSITATE CONSTAT>.

Sententia itaque hypotheticae propositionis in consecutione est, in eo videlicet quod alterum sequitur vel non sequitur / ad alterum. Consecutionis autem veritas in necessitate tenetur, in eo scilicet quod id, quod in antecedenti dicitur, non potest esse absque eo |271.30| quod in consequenti / proponitur. Veluti, cum talis proponitur consequentia
si est homo, est animal,
haec consequentia inde necessario conceditur quod non potest esse ut homo existat nisi etiam animal / fuerit. |271.35|

Sunt autem *quidam* qui non solum necessarias consecutiones, sed quaslibet quoque probabiles veras esse fateantur. Dicunt enim veritatem hypotheticae / propositionis modo in necessitate modo in sola probabilitate consistere. In qua quidem sententia *Magistrum etiam nostrum* |272| deprehensum doleo.

Sed *hi* nimirum / probabilitatis expositionem non tenent. Est autem probabile quod verisimilitudinem tenet, id est quod facile ab auditore conceditur. Id vero / modo verum modo falsum esse pro existimatione audientis contingit. Multa enim videntur quae non sunt, et multa sunt quae non videntur. Probabilitas itaque / ad visum referenda |272.5| est, veritas autem sola ad rei existentiam. Tunc enim verum est cum ita ut⁶ dicitur in re esse contingit, sive videatur sive non; / tunc autem probabile cum videtur, sive sit sive non. Quis itaque probabilitatem

---

¹ <QUOD VERITAS CONSECUATIONIS IN NECESSITATE CONSTAT> *addidi*

² custodia[n]t *correxit De Rijk*, c(us)todia(n)t V

³ si *correxit De Rijk*, at (*non ac ut reportavit De Rijk*) V

⁴ d(e)in(de) *solvi*, demum *solvit De Rijk*

⁵ <sensus> *addiderunt Cousin et De Rijk*

⁶ u(t) d(icitu)r V et *De Rijk*, [videtur] *lexit et expunxit Cousin*

amplius veritati⁷ omnino supponat? [] At vero, quod necessarium est, verum esse / quis dubitet? Quod enim necesse est esse, ita in esse suo a natura confirmatum [272.10] est ut ad non esse se habere non possit. Necesse autem hic quod / inevitabile dicitur accipimus. Cuius quidem sempiternus est actus, sive circa esse sive circa non esse, id est cum sit, non potest non esse, vel cum non sit, non potest / esse; nec in esse vel in non esse principium habuit, sed semper vel est ita vel non est. [] Patet itaque necessarium [272.15] omnino comprehendi in vero; probabile vero⁸ <modo> vero convenire, / cum videlicet auditor veram tenet opinionem, modo etiam dissentire, cum tenet falsam.

Dicunt tamen quia omne quod probabile est verum est, saltem secundum / eum cui est probabile. [] Sed hi nimirum non iam verum secundum rei essentiam, sed secundum opinionem sicut probabile, [272.20] pensant. Quid enim aliud in eo, quod verum / aliquid secundum illum dicitur, potest intelligi, nisi quia verum ei⁹ videtur¹⁰, ut iam¹¹ idem sit verum quod probabile, cum tamen id in rei existentia, illud vero in / opinione sola consistat? Quae quidem opinio rei nullo modo essentiam mutat, cum nec quicquam ei auferat nec conferat. [272.25]

Quod autem veritas / hypotheticae propositionis in necessitate consistat, tam ex auctoritate quam ex ratione¹² tenemus.

[1.1] Ait in primo Hypotheticorum Boethius, cum sensum hypotheticae propositionis / aperiret, hoc modo^α: “*Cum dicimus ‘si peperit, cum viro concubuit’, id tantum proponitur quod partus non potuisset esse, nisi cum viro fuisset [272.30] concubitus*”. / Qui enim dicit alterum non posse esse altero absente, profecto dicit ipsius existentiam necessario exigere alterius praesentiam.

[1.2] Adiunxit quoque post expositionem / categoricae enuntiationis^β: “*In conditionali vero illud intelligimus quod, si fuerit aliqua res quae homo dicatur, necesse sit aliquam esse quae animal nuncupetur*”, / id est sit. [272.35] Nuncupativum enim verbum sensu substantivi

---

⁷ u(er)itati] u(er)itate a.c. V

⁸ u(ero) V, vero <modo> addidi, modo correxerunt Cousin et De Rijk

⁹ ei correxit De Rijk, eo V

¹⁰ videtur lexit De Rijk, uid()re V

¹¹ ia(m)] i(de)o a.c. V

¹² r(ati)ne] tone(?) a.c. V

^α SH I 833A1-5

^β SH I 833A13-B1

fungitur. Et haec¹³ quidem **l273l** necessitas totius est consecutionis, non enuntiationis consequentis categoricae, / ut videlicet necessario consequens ex antecedenti provenire intelligatur, ut¹⁴ *animal* necessario inesse ei qui fuerit *homo*. Hoc enim falsum est.

[1.3] Addidit quoque / in eodem Hypotheticorum, cum omnium **l273.5l** hypotheticarum sententiam in necessitate consistere demonstraret, tam videlicet earum quae necessarii¹⁵ propositiones in partibus / habent ut ista

si necesse est Socratem vivere, necesse est animatum esse quam aliarum quae non habent, veluti ista

si vivit, animatus est, **l273.10l**

“*Omnes vero, inquit^γ, necessariam / volunt tenere consequentiam, et quibus necessitas in partibus additur et quibus non*”. Quantum enim ad vim conditionis et ad sensum consecutionis / pertinet, omnes consequentiae necessariam proponunt[ur]¹⁶ inferentiam, tam illae videlicet quae necessarii propositiones habent quam illae quae non habent. Aliud **l273.15l** enim / habere necessitatem in partibus, aliud in sensu totius consecutionis, sicut et de veritate patet, cum scilicet modo ex veris propositionibus falsa[m]¹⁷ / consequentia[m], modo ex falsis¹⁸ vera texatur. Haec enim, ut ipse ait^δ, necessitas “*terminis applicatur*”, id est propositionibus categoricis quae partes sunt conse/quentiae. “*Necessitas vero, inquit^ε, hypotheticae l273.20l propositionis et ratio earum propositionum ex quibus iunguntur inter se connexiones, consequentiam quaerit, ut¹⁹ cum dico*

si / Socrates sedet, et vivit,

neque sedere [enim]²⁰ eum neque vivere necesse est”, ut videlicet necessitas ista non ad consequentem partem, sed ad / totius consequentiae sententiam inferatur, ac si dicamus necessariam esse consequentiam.

---

¹³ haec *correxit De Rijk*, h(oc) V

¹⁴ ut *correxit De Rijk*, n(on) V

¹⁵ nec(ess)arii V et *De Rijk*, necessarias *correxit Cousin legens* necessario V
γ SH I 843A13-B1

¹⁶ proponunt[ur] *correxit De Rijk*, p(rop)onu(n)t(ur) V

¹⁷ falsa[m] consequentia[m] *correxit De Rijk*, falsa(m) / c(on)seq(ue)ntia(m) V

¹⁸ falsis vera *correxit De Rijk*, u(er)is falsa V

^δ SH I 843B1-2

^ε SH I 843B2-6

¹⁹ ut *correxi*, Vn(de) V et *De Rijk*

²⁰ (e)n(im) V et *De Rijk*, *expunxi*

l273.25l “*Item, inquit*^ξ, *cum dicimus*

si sol movetur, necessario veniet ad occasum,

tantundem significat quantum

si sol movetur, veniet ad occasum”. Ecce quod aperte

auctoritas clamet sensum / ac veritatem consequentiae in necessitate consistere.

[1.4] Unde et ipse in Topicis^η, cum discuteret qua²¹ scientia, quibus utamur argumentis, et / philosophis maxime l273.30l necessitatem subiaccere monstraret, eam[que]²² ubique nomine veritatis appellare consuevit. Cum enim / omne argumentum in inferentia consistat, inferentia vero in consecutione maneat, idem est veritas argumenti quantum ad inferendum conclusionem quod ipsius / necessitas.

[1.5] Rursus, cum in tertio eorundem Topicorum^θ antecedens describeret, hoc modo: l273.35l “*Antecedentia, quibus positis statim necesse est aliud consequatur*”, l152vll274l²³ consequentiae monstravit necessitatem.

[1.6] Ipse quoque Aristoteles²⁴, ubi de sensu hypotheticae propositionis egisse reperitur, necessitatem aperte demonstravit, veluti in ea *quandam*²⁵ / hypotheticis propositionibus dedit *regula*<m>²⁶, hoc modo^ι

“idem cum sit et non sit, non necesse est idem esse”,

l274.5l ac si aperte diceret quia ad affirmationem et negationem eiusdem non sequitur idem / consequens, veluti cum ad ‘Socrates est homo’ sequatur ‘Socrates est animal’, ad negationem eiusdem, quae est ‘Socrates non est homo’, non sequitur idem consequens, id est ‘Socrates est animal’.

ξ SH I 843B7-9

η DT II 1182A1-10: Philosophus vero ac demonstrator de sola tantum veritate pertractat, atque sint probabilia sive non sint, nihil refert dummodo sint necessaria. Hic quoque his duabus speciebus utitur argumenti, quae sunt probabile ac necessarium, necessarium ac non probabile. Patet igitur in quo philosophus ab oratore ac dialectico in propria consideratione dissideat, in eo scilicet licet quod illis probabilitatem, huic veritatem constat esse propositam.

²¹ qua *correxit De Rijk*, q(uae) V

²² eam[que] *correxit De Rijk*, ea(m)q(ue) V

^θ DT III 1198B15-B1

²³ .y. *i.m. add. V*

²⁴ Aristoteles *lexit De Rijk*, a. V

²⁵ q(uan)da(m) V, quam de [a] *lexit et correxit De Rijk*

²⁶ *regula*<m> *correxi*, reg(u)la V et *De Rijk*

^ι SH I 836A9-11: Illud nun expediendum videtur, quod etiam ab Aristotele dicitur: idem cum sit et non sit, non necesse est idem esse.

De qua quidem regula latius in sequentibus /²⁷ disseremus. |274.10|

[2.0] Nunc vero, <cum>²⁸ in auctoritatibus investigandis de necessitate sensus hypothetica<e>²⁹ labora<vi>mus³⁰, quarum numerum quia iam sufficere credo, ad / rationem quae idem confirmet transeamus.

[2.1] Si, inquam, alias hypotheticas veras quam necessarias acciperemus, multa contingerent inconvenientia secundum coniunctionem / extremitatum mediarum |274.15| hypotheticarum. Mediae autem sunt hypotheticae, ut in sequentibus apparebit, ~~in partibus quarum media intendit propositio, qua / coniunguntur extrema~~, veluti in ista

si est homo, est animal,
si est animal, est animatum,

unde infertur secundum coniunctionem extremorum |274.20|

si est homo, est animatum.

Sed prius / eam falsam sententiam ex inductione inconvenientium monstremus, cui omnes³¹ fere adhaerent qui³² inter veras consequentias omnes quoque probabiles /³³ recipiunt³⁴.

Probabiles autem omnes eas concedunt in quibus[cumque]³⁵ aliqua loci habitudo potest assignari quae saltem probabilitatem |274.25| teneat, / ut sunt etiam illae quae vel a simili vel a maiori vel a minori vel a communiter accidentibus vel ab auctoritate procedunt. Quae nullam / tenent necessitatem, et ~~quaecumque~~ causis maxime et rhetorum usui deserviunt.

Si igitur omnes etiam illas consequentias inter veras / admittamus in quibus[cumque]³⁶ loci habitudo |274.30| possit notari, profecto et eas saepe consequentias concedemus quae verum habent antecedens / et falsum consequens, ut eas aliquando quas Themistius inter maius et minus vel e converso proponit. Ipse namque maius et minus secundum id, quod magis / vel minus existimatur, deliberat, ut, cum verberari rusticum vel servum magis videatur quam militem vel |274.35| dominum, hoc maius,

---

²⁷ .z. i.m. add. V

²⁸ <cum> addidi

²⁹ hipotetice *correxit De Rijk*, hip(otheti)ca V

³⁰ labora<vi>mus *correxi*, laboram(us) V et *De Rijk*

³¹ omnes *correxit De Rijk*, os V

³² qui *lexit Cousin*, q(uae) V, que *correxit De Rijk legens* qui V

³³ .x. i.m. add. V

³⁴ recipiunt *lexit Cousin*, recip(it) V et *De Rijk*

³⁵ quibus[cumque] *correxi*, q(ui)b(us)c(um)q(ue) V et *De Rijk*

³⁶ quibus[cumque] *correxi*, q(ui)b(us)c(um)q(ue) V et *De Rijk*

illud /³⁷ vero minus secundum visum appellat. Inter **l275l** quae³⁸ quidem consequentias fieri docuit, hoc modo. De minori quidem ad maius, sic
si servo vel rustico pepercerunt, / et domino vel militi;
de maiori quidem ad minus converso modo, sic **l275.5l**
si nec domino nec militi pepercerunt,
nec servo vel rustico.

Quas / quidem consequentias tunc ex vero antecedenti et falso consequenti contingit esse, cum non id quod magis videtur, sed id quod minus aestimatur, con/tingit. Veluti, cum militem et non rusticum quacumque causa verberari contingit, et talis proponitur consequentia **l275.10l**
si rusticus non est verberatus, nec / miles,
vel si miles est verberatus, et³⁹ rusticus,
utraque aperte⁴⁰ falsa est, cum verum habeat antecedens et falsum consequens. Et tamen in eas quales/cumque locorum habitudines, vel **l275.15l** a maiori vel a minori, assignari possunt, secundum hoc scilicet quod hoc magis, illud vero minus videtur. Neque enim / Themistius maius secundum veritatem rei sed secundum visum accipit, secundum hoc scilicet quod cuilibet magis vel minus videtur, quod ex appositis exemplis / manifestum⁴¹ est. [] Ait^α enim, cum exemplum loci a minori poneret: **l275.20l** “*Si hominis definitio est animal gressibile bipes idque(!) minus videatur definitio hominis / quam animal rationale mortale, erit definitio hominis animal⁴² rationale mortale*”. Si enim rei veritatem attendamus, non magis haec hominis erit definitio quam illa. Hanc namque / dux Peripateticorum Aristoteles definitionem ‘animal gressibile bipes’ homini **l275.25l** dedit, in gressibili⁴³ quidem intelligens quod tantum gradi potest, non etiam volare, sicut et / in ‘bipes’ intelligitur quod tantum duos pedes habere possit, non plures. Aequae igitur et haec et illa hominis est definitio, si rei veritatem teneamus. / Sed, quoniam ista ‘animal rationale mortale’ in maiori consuetudine habetur, magis videtur hominis definitio. **l275.30l** [] Patet insuper et ex maxima propositione / minus et maius secundum visum accipi, quae est huiusmodi
si id quod minus inesse videtur inest,

---

37 *(?) i.m. add. V

38 q(uae) V, quas correxit De Rijk

39 et] nec a.c. V

40 ap(er)te V et De Rijk, a parte lexit Cousin

41 manifestum correxit De Rijk, apo(s)it(um) V

α DT II 1191A4-9

42 animal correxit De Rijk, ab.

43 g(re)ssibili V, ‘gressibile’ correxerunt Cousin et De Rijk

et quod magis inesse videtur inerit.

Quotiens itaque / id, quod minus videtur, illud infert quod magis e`xi`stimatur, |275.35| vel e converso, a minori vel a maiori inferentia trahitur; in |276| qua tamen sola consistit / probabilitas, non veritas, propter supradictam causam.

[2.2] ⁴⁴J Amplius. Si probabiles omnes inferentias veris admisceamus, utique et istam

si Socrates non est / sanus, est aeger, |276.5|

in qua habitudo immediatorum probabilitatem tenet, cum scilicet sanum et aegrum circa anima<l>⁴⁵, cui Socrates supponitur, immediata / sint.

Sed id quoque, quod haec consequentia dicit, falsum atque impossibile ex eo manifestum est esse, quod ex ipso falsum atque impossibile consequitur, quod / nec etiam probabilitatem habet, id scilicet |276.10|

si non est, est aeger,

cum potius verum sit

si non est, non est aeger.

Unde etiam si non est, est, |276.15|

inferri potest, quod etiam omni caret / probabilitate. Similiter et

si non est, est sanum⁴⁶,

ex eadem posita⁴⁷ consequentia inferri potest, ~~ipsa prius [est]⁴⁸ per⁴⁹ eon`tra`positionem`conversa~~. Quod quidem valde / adversum esse manifestum est priori consequenti, ei scilicet |276.20|

si non est, <est>⁵⁰ aeger.

Potest quoque, et secundum eos, qui ab oppositis inferentiam tenent necessariam, / inferri aeque et

si⁵¹ est lapis, est sanum,

et |276.25| si est lapis, est aegrum,

quae ab omni probabilitate sunt alienae.

[2.3] Sunt quoque qui eas, quas falsas auctoritas clamat ⁵² quae falsae manifeste apparent, veras confiteantur secundum quandam inferentiae considerationem locique habitudinem, veluti istam |276.30|

---

44 *(?) i.m. add. V

45 anima<l> correxi, a`n)i(m)^a V, anima<m> correxit De Rijk

46 san(um) V, sanus lexit De Rijk

47 po(s)ita V, <pro>posita correxit De Rijk

48 ÷ V, expunxit De Rijk

49 p(er)] i(n) a.c. V

50 <est> addidit De Rijk

51 si + [÷(?)] V

52 et quae falsae correxi, falseq(ue) V et De Rijk

si Socrates vel hic lapis est animal, est homo veram dicant, si similitudinis habitudo pensetur, in eo scilicet quod *animal* et *homo* similia sunt, vel in convenientia / *Socrati* vel in remotione huius *lapidis*; si vero complexio generis ad speciem attendatur, falsam esse concedunt. |276.35|

Quibus quidem statim respondendum / est eos talium consequentiarum sensus secundum complexionem male pensare, cum videlicet sensus earum non sint in complexione, sicut maximarum propositionum |277| quae inferentias habitudinum⁵³ suarum differentiarum complectantur. Illa autem tantum inferentiam suorum terminorum ostendit, de quibus tantum agit. / Si enim complexionem inferentiae speciei ad genus ostenderet, utique omnes consequentias huiusmodi probaret.

Amplius. Cum |277.5| unus tantum sit eius sensus, / ille autem vel verus sit vel falsus, oportet eam vel veram tantum esse vel falsam. Secundum enim proprium sensum *unaqua<e>que*⁵⁴ propositio vera vel falsa / dicenda est. Ista autem consequentia secundum cuiusque⁵⁵ habitudinis inferentiam sensus eius pensetur, unam tantum habet sententiam, cum eandem ubique / *vocum*⁵⁶ materiam in |277.10| eadem significatione retineat.

Amplius. Quicumque huiusmodi consequentias pro veris recipiunt, / ignorare videntur quae ex ipsis consequentiae consequantur, quae tam veritate quam probabilitate privantur, veluti ista /
si est asinus, est homo, |277.15|

et multae aliae quarum sensus omnino est abhorrendus.

[2.4] ¶ Fallitur itaque quicumque inter veras recipit eas / omnes consequentias quae probabilitatem tenent, etsi in eis videatur posse assignari aliqua loci habitudo quae proba/bilitatem, non veritatem, teneat.

Aut, si verius loci probabilitatem pensemus, nec locus, qui vis inferentiae |277.20| dicitur, assignari⁵⁷ **1153r** potest ubi inferentia non valet. Quomodo enim inferentiae firmitas consistere queat⁵⁸, ubi non est firma inferentia? Immo nulla est, sed videtur.

Si quis igitur in huiusmodi / inferentiis, quae veritate privatae sunt, unde sit locus, id est vis seu firmitas inferentiae, requisierit, non possumus

---

⁵³ habitudinu(m)] habitudine(m) a.c. V

⁵⁴ unaqua<e>que *correxit Cousin*, unaq(ua)q(ue) V et De Rijk

⁵⁵ cui(us)q(ue) V et De Rijk, cuius<cum,>que *lexit Cousin*

⁵⁶ voc(um) V, vocem *lexit De Rijk*

⁵⁷ assignari + pot(est) *i.m. inf. add. V*

⁵⁸ queat *correxit De Rijk*, q(uae) ait V

ei vere respondere locum, cum omnino ibi / non sit, nisi forte locum secundum verisimilitudinem ac probabilitatem, non tantum secundum inferentiae veritatem, pensemus, veluti illi qui suprapositos omnes / locos recipiunt nec a proprietate locorum secernunt. Sed, etsi inter locos hos quoque recipiunt, numquam eis veritatem inferentiae sed probabilitatem as/cribant, iuxta id scilicet quod facile ex |277.30| ipsis adquiescitur consequenti post probationem antecedentis. Saepe `enim´ etiam ille, qui falsam iudicat con/secutionem, ex eo quod in antecedenti proponitur, fidem consequentis capit, etsi consecutionem et inferentiae necessitatem non concedat. Etsi enim cognoscam non ne/cessarium esse ad amorem puellae quod saepe deprehensa est in nocte |277.35| cum iuvene loquens secreto, tamen facile per hoc colloquium amorem suspicor / et concedo, ex eo scilicet quod huiusmodi colloquia numquam videamus contingere nisi inter amantes. Ex eo itaque quod ad inferentiam tunc admitto, fidem / saepe capio; et quod ad inferentiam non videtur |278| sufficere, maxime tamen ad fidem videtur valere; et, quae in inferentiae veritate probabilitas⁵⁹ non con/sistit, in commendatione fidei recipitur.

Hanc autem probabilitatem, quae ad inferentiam tendit, dialecticorum requirit discretio, cum aliquid probandum / contenditur. Neque enim dialecticus curat, sive vera sit sive falsa inferentia propositae consequentiae, |278.5| dummodo pro vera eam recipiat ille cum quo / sermo conseritur; sed, ubi pro vera audiens eam receperit, tam bene ex ea dialecticus procedet ac si sit vera. Sed haec quidem probabilitas, id est fa/cilis concessio verae inferentiae, in necessitate recipienda est. Neque enim, ut dictum est, alia est inferentiae veritas nisi necessitas.

Et bene necessitatem |278.10| in inferentiis / suis dialecticorum cura requirit, ne in his maxime argumentationibus, quae ad extremorum coniunctionem *per medium* contendunt, quae saepe / a dialecticis proponuntur, sophismatis nodum incurrant. Saepe enim in talibus decipitur si aliae quam necessariae admittantur conse/quentiae, quod in sequentibus in inquisitione veritatis |278.15| singularum locorum inferentiarum apparebit. Et bene a dialecticis verae inferentiae proprietas attenditur, / quibus praecipue veritatis inquisitio relinquatur quorumque exercitium in investigatione veri ac falsi consumitur, atque haec certis comprehendere / regulis tota studii assiduitate laborat. Probabilitas autem casualis est et falsitati saepe adiuncta; necessitas⁶⁰ |278.20| aut<em>⁶¹

---

⁵⁹ p(rob)abilitas] p(rob)abilitate *a.c. V*

⁶⁰ necessitas *lexit De Rijk*, nec'atas *V*

⁶¹ aut<em> *correxit De Rijk*, aut *V*

determinata / et incommutabilis veritas eius consistit. Unde non alia firma est cuiuslibet ostensio nisi quae necessitate⁶² fulcitur.

[2-5] Amplius. Si aequae et probabiles / et necessariae inferentiae verae concedantur, quaecumque maximae propositiones de inferentiis agunt, imperfecte proferuntur ut verae dicantur, veluti istae |278.25|

quicquid / infert antecedens, et consequens,
vel quicquid sequitur ad consequens, et ad antecedens,
vel si aliquid infert aliud, quod inferat aliud,
primum |278.30| in/fert ultimum.

Neque enim, ut ex suprapositis patet, secundum probabiles inferentias istae regulae possunt custodiri, sed ad necessarias tantum eas / necesse est reduci. Unde et singulis inferentiis necessitatis nomen saepe oportet apponi, ac si ita dicamus |278.35|

quicquid infert necessario / antecedens,
necessario⁶³ et consequens. |279|

Sed, etsi ita proferatur, nulli amplius aptabitur consequentiae, sed plus de inferentia quam singulae consequentiae / proponet. Cum enim vis conditionis aequae et ad necessitatem et ad probabilitatem se habere concedatur, cum dicimus |279.5|

si hoc est, illud est,
nullam / ex verbis necessitatem concipimus.

Ex hac itaque etiam ratione convincitur eam solam constare sententiam, quae ubique vim conditionis in necessitate[m]⁶⁴ / custodit. Haec enim clara est conditionis et verbi copulationis discretio quod illud quidem in praedicatione solum actum |279.10| rerum inhaerentiae, haec vero / necessitatem consecutionis proponit. Cum ita per 'est' verbum *animal homini* copulatur, actus tantum eius inhaerentiae demonstratur; cum vero per 'si' conditionem idem / eidem coniungitur, incommutabilis consecutionis necessitas ostenditur.

<QUOD⁶⁵ NECESSARIUM EST SEMPITERNUM>.

Quod autem necessarium est, sempiternum⁶⁶ est nec principium novit. Unde et / id, quod ista consequentia vera proponit
si est homo, est animal,

---

⁶² necessitate *lexit De Rijk*, nec'ate V

⁶³ necessario *correxit De Rijk*, nec(essariu)m V

⁶⁴ necessitate[m] *correxit De Rijk*, nec(essit)ate(m) V

⁶⁵ <Necessarium est sempiternum> *addidi*

⁶⁶ sempiternum *lexit De Rijk*, se(m)p(er)it(er)n(um) V

ita est semper ut dicitur, sive solae res ipsae de quibus agitur permaneant, sive non. Et omnes / verae consequentiae ab aeterno sunt verae. Categoricalium autem propositionum⁶⁷ veritas, quae rerum actum circa earum |279.20| existentiam proponit, simul⁶⁸ cum illis incipit / et desinit. Hypotheticarum vero sententia nec finem novit nec principium. Unde, et antequam homo et animal creata fuerint vel postquam etiam omnino perierint, / aequae in veritate consistit id quod haec consequentia proponit

si est⁶⁹ homo, <id>⁷⁰ est animal rationale mortale,
est animal, |279.25|

cum videlicet nullo modo quodlibet⁷¹ tale animal esse possit, / nisi animal ipsa fuerit.

Sed opponitur quod, destructo homine, non possit vera esse

si est homo, est animal,

immo |279.30| si est homo, non est animal,

quae ipsius est contraria. / Homine enim destructo, verum est quia nullus homo est animal, cum scilicet falsa sit eius dividens ‘quidam homo est animal’, quippe omnino homo non est; cum nullus homo / sit animal, contingit *animal* omnino ab *homine* removeri, et ita ei oppositum esse, |279.35| et ideo veram esse inter opposita consequentiam illa<m>⁷²

si est homo, non est / animal.

Videtur quoque et ex universali negativa^α proposita consequentia^β extrahi, secundum quidem hanc regulam, in qua differentiam a subiecto quidam assignant, |280|

si aliquid (A) removetur ab aliquo (B) universaliter,
tunc, si aliquid (C) subicitur subiecto (A),
primum praedicatum (B) removetur
ab eodem (C),

quod videlicet subicie/batur subiecto (A), id est secundo subiecto (C). []

Sed huius quidem regulae sententiam cassam in sequentibus opportunius |280.5| ostendimus, cum videlicet eas consequentias tractaverimus quae ex categoriae coniunguntur et hypotheticae.

Nunc autem illud, quod de oppositione opponitur, recidamus.

---

⁶⁷ propositionum *lexit De Rijk*, p(ro)on() V

⁶⁸ simul *lexit De Rijk*, sml’ V

⁶⁹ ÷ V, *expunxit De Rijk*

⁷⁰ <id> *addidi*

⁷¹ quodlibet tale *lexit De Rijk*, q(uae)lib& tal’ V

⁷² illa<m> *correxit De Rijk*, illa V

^α universali negativa, scil. ‘nullus homo est animal’

^β proposita consequentia, scil. ‘si est homo, non est animal’

Non sunt, inquam, ulla opposita, / quia sibi non cohaerent; sed quia, cum sint in eodem, simul ea natura non patitur, ut sunt *homo* et *lapis*, quae etiam natura a se remota sunt. *Animal* |280.10| autem ab *homine* / non alia causa **remotum**⁷³ <est> nisi quia ipse homo non ullo modo consistit. Unde inhaerentiam, quam sola rei destructio aufert, / lex naturae exigit, cum nullatenus hominem⁷⁴ natura pateretur esse nisi ei *animal* inhaereret, unde et in natura sibi semper adhaerentia / videntur. Ex quo naturalem consecutionem semper custodiunt; nec ullam ad invicem |280.15| oppositionem recipere, sicut nec ipse homo sibi / ipsi opponi, potest. Licet tamen a se ipso vere removeatur, cum omnino non sit. Quod enim omnino non est, nec homo est. Cum autem [ab]⁷⁵ homine / nullo modo existente nullus homo sit homo, non tamen ideo oppositus sibi <sed>⁷⁶ ipse est homo; nec ista ideo vera consequentia |280.20|

si est homo, non / est homo.

Quam nec etiam oppositionis proprietas veram faceret, si etiam ipsum hominem sibi oppositum esse contingeret, ut in tractatu de⁷⁷ vi inferentiae oppositorum / apparebit, cum nullam huiusmodi consequentiam ex oppositionis quoque natura veram esse convincemus⁷⁸. |280.25|

Sed praecipue suprapositae consequentiae **1153vi** veritas, quae scilicet ait

si est homo, est animal,

cassari videtur, cum iam ceteris animalibus creatis homo nondum factus esset. Si quis enim, homine non existente et ceteris animalibus / manentibus, |280.30| talem proponat consequentiam

si est homo, est animal,

falsa omnino reperiretur, si propositionum⁷⁹, ex quibus iungitur, significationem secundum singularum dictionum impositionem / accipiamus. Nam tunc per ‘animal’ tantum ea quae homines non sunt nomina<n>tur⁸⁰, |280.35| ut equus vel asinus et cetera. Quippe ea sola animalia sunt, quae sola animalis naturam participant, / ad **quae**⁸¹

---

⁷³ remotum <est> *correxi*, remotu(m) V, removetur *correxit* De Rijk

⁷⁴ hominem *lexit* De Rijk, ho(m)i(n)e V

⁷⁵ ab V, *expunxit* De Rijk

⁷⁶ <sed> *addidi*

⁷⁷ de vi *correxit* De Rijk, u(er)is V

⁷⁸ c(on)ui(n)cem(us)] c(on)ui(n)cam(us) a.c. V

⁷⁹ propositionum *lexit* De Rijk, p(rop)on(it) V

⁸⁰ nomina<n>tur *correxit* De Rijk, no(m)i(n)at(ur) V

⁸¹ quae significanda *correxi*, q(uod) sig(nifi)ca(n)da(m) V, quam significandam *correxit* De Rijk

significanda animalis nomen [281] est inventum. Et tunc quidem, cum aliquid animal esse dicitur, eorum animalium numero aggregatur quae homines non sunt. Quod vero homo dicitur, his / quae non sunt associatur, quippe nondum sunt homines. Unde manifesta videtur consequentiae falsitas⁸² [281.5]

si est homo, est animal.

Tale est enim ac si diceremus /

si est homo, est vel equus vel asinus vel aliquid
ex his animalibus quae homines non sunt.

Et fortasse, <si>⁸³ singularum enuntiationum sensus dictionumque impositionem [281.10] atten/damus, falsa erit consequentiae sententia.

Sed, si secundum rei naturam inferentiae necessitatem pensemus, quae nulla enuntiatione mutari potest, nulla / variabitur significationis mutatione.

[] Sed iam convenienter verbis, quibus solet, exprimi non poterit, cum nondum ad illam continentiae capacitatem impositio / nominis animalis pervenerit [281.15] quam post creationem hominis consecuta est. Sed nec proprie dici possunt vel consequentiae propositiones vel orationes huiusmodi enuntiationes, quae ea / nomina quae rebus ut existentibus imposita sunt continent, ipsis tamen rebus non existentibus. Veluti, si animali vel homine destructo vel nondum / creato, talis fieret consequentia [281.20]

si est homo, est animal,

vel talis enuntiatio praedicationis ‘homo est animal’ vel ‘homo non est animal’, nec orationes dicendae essent. Quippe / nec dictiones essent ‘homo’ et ‘animal’. Neque enim nomina neque verba sunt, suis non existentibus significationibus. Quippe ex praesenti natura *hominis* vel [281.25] *animalis*, / quae iam non sunt, imposita fuerant. Ubi autem nominis causa periit, nomen quoque in ipsis remanere non potest. [] Sed, licet in enuntiatione proprietates orationis vel / propositionis non remaneat, sententiae tamen firmitas non mutatur, sive verbis exprimi convenientibus possit sive non. Nec enuntiationis / variatio rerum [281.30] naturam mutare potest. Neque enim, ut in Libro Periermenias Aristoteles docuit^α, propter affirmare vel negare res erit / vel non erit.

Et nota quod, cum homine non existente et ceteris animalibus talis fit consequentia

si est homo, est animal,

---

⁸² falsitas *correxit Cousin et De Rijk*, falsitatis V

⁸³ <si> *addiderunt Cousin et De Rijk*

^α H 9, 18b38-39, 16.3-4: Non enim propter negare vel affirmare erit vel non erit, ...

et vis significationis vocum proprie / attenditur, a`c´ si ita diceretur⁸⁴
si est |281.35| homo, qui tamen [est]⁸⁵ non est,
est unum de his quae animalia sunt,
quod quidem falsum, cum potius eorum⁸⁶ natura *hominem* expelleret, non /
est idem cum eo quod modo, utrisque (id est homine⁸⁷ et animali)
existentibus, |282| eadem enuntiatio proponit. Unde, cum illud falsum sit,
hoc tamen semper verum esse contingit, id est / in re semper ita est esse ut
semel vere et propria etiam enuntiatione vere dici potuit, rebus scilicet iam
existentibus ac sua nomina habentibus. /

Patet autem, homine quoque destructo et animali, veram esse hanc
|282.5| consequentiam

si est homo, est animal,
ex ista si non est animal, non est homo,
quae vera est. Haec autem, / animali destructo, de quolibet vera sic potest
|282.10| ostendi. Animali destructo, verum est de quolibet quod non est
animal. Unde ex necessitate contingit quod non est / homo. Aut enim
animal negatum negat *hominem*, aut *animal* negatum patitur secum
hominem. Quicquid non exigit unam dividendum, patitur secum / aliam.
At vero falsum est *animal* negatum pati secum *hominem*. Est enim
impossibile |282.15| ut, animali non existente, in aliquo homo ibi, id est
animal rationale mortale, reperiat; / quod, cum non possit esse praeter
animal, materiam suam, nec praeter *animal* alicubi potest existere tale
animal, id est homo. Non itaque remotio *animalis* patitur / secum
praesentiam *hominis*. Restat ergo ut *hominem* excludat negatio *animalis*,
hoc modo |282.20|

si non est animal, non est homo.

Unde et illa relinquitur

si est homo, / est animal,
quae mutuam inferentiam vel consecutionem habet ad illam.

Patet itaque ex suprapositis omnes consequentias veras ab aeterno
|282.25| `veras´ esse, id est ita ut in / eis semel verae proponantur⁸⁸ semper
esse, sive scilicet res de quibus in eis agitur existant sive non. Unde et
earum necessitas est manifesta, quae / nulla rerum praesentia vel absentia
potest immutari, quod nos ostensuros superius proposuimus.

---

⁸⁴ diceretur] d(ice)rem(us) *i.t. et supra* -m(us) *add.* -t(ur) *V*

⁸⁵ ÷ *V*, *expunxit De Rijk*

⁸⁶ eorum *correxit De Rijk*, ear(um) *V*

⁸⁷ homine *correxit De Rijk*, ho(min)i *V*

⁸⁸ proponantur *lexit De Rijk*, p(rop)on`*t(ur) *V*

<DE⁸⁹ DIFFERENTIA CATEGORICAE ET HYPOTHETICAE
ENUNTIATIONIS>.

Patet et ex hoc differentia categoricae et / hypotheticae enuntiationis, [282.30] cum haec, ut supra quoque diximus, actum inhaerentiae rerum, illa necessitate<m>⁹⁰ consecutionis ostenderet, quae quidem, ut diximus, ipsis / quoque rebus destructis incommutatibilis consistit.

Quia vero categoricae enuntiationes actum rerum proponunt quantum ad enuntiationem inhaerentiae praedicati, actus vero rerum ex ipsarum rerum [282.35] praesentia manifestus est; necessitas autem inferentiae ex actu rerum perpendi non potest, quae / aequae, ut dictum est, et rebus existentibus [283] et non existentibus permanet; arbitror hinc locum tantum in hypotheticis propositionibus requiri, cum de vi inferentiae / rerum earum dubitatur, quae ex actu rerum convinci non <potest>⁹¹. Neque enim, quoniam albedo omni cygno inest secundum accidens vel nigredo omnino [283.5] abest, vel haec / consequentia

si est cygnus, est albus,
vel ista si est cygnus, non est niger⁹²,

vere proponi potest. Quippe et praeter *albedinem* substantia *cygni* posset [283.10] existere / utpote ipsius *fundamentum* et prius in natura[m]⁹³, etsi ubique cum ea reperiatur. Quia ergo actus rei ad necessitatis ostensionem non sufficit, naturae vis in/violabilis in consecutione relinquatur.

Unde non alias categoricas ad hypotheticas antecedere concedimus, nisi quod rerum naturam ostendant, quae consecutionis necessitatem in perpetuum [283.15] cus<to>diant⁹⁴, ut istam

animal est genus hominis
ad huiusmodi consequentiam

si est homo, est animal,
et quaecumque rerum tales assignantur habitudines, quae hypotheticarum sequentium vim consecutionis *conservent*⁹⁵.

Hypotheticarum autem negationes [283.20] quaelibet a multis possunt categoricis inferri, tam ab his videlicet quae rerum naturam quam ab his quae solum actum pronuntiant. Si enim omnis homo sit non albus,

---

⁸⁹ <DE - ENUNTIATIONIS> *addidi*

⁹⁰ necessitate<m> *correxerunt Cousin et De Rijk, nec(essit)ate V*

⁹¹ <potest> *addidi, <possunt> addiderunt Cousin et De Rijk*

⁹² niger *correxit De Rijk, alb(us) V*

⁹³ natura[m] *correxerunt Cousin et De Rijk, nat(ur)a(m) V*

⁹⁴ cus<to>diant *correxit De Rijk, c(us)dia(n)t V*

⁹⁵ c(on)seru(ent) *V, conservant lexit De Rijk*

vel quidam vel / omnis homo sit niger, non est vera
si est homo, est albus. |283.25|

Neque enim potest esse ut quodlibet aliud necessario⁹⁶ exigat sine quo
reperiri / valeat.

Ex hypotheticis autem categoricas alias sequi non recipimus nisi
negativas. Quippe, omni rerum essentia destructa, consecutionis non
vio/latur necessitas, ut ex praemissis manifestum est. Concedimus autem
ex ea |283.30|

si est homo, non est lapis,
<sequi>⁹⁷ nullus homo est lapis;
vel ex ista si est homo, est / animal,
<sequi>⁹⁸ omnis⁹⁹ homo est animal,
<quae>¹⁰⁰ non sunt opposita.

Sed de his quoque consequentiis, quae vel ex categorica et
hypothetica vel e converso iunguntur, |283.35| latius et competentius / in
inferioribus disputabitur.

<II: DE¹⁰¹ CONSECUTIONIS NECESSITATE>.

Nunc vero, ad consecutionis necessitatem redeuntes, eam subtilius
inspiciamus.

<DE¹⁰² NECESSITATE LARGIORE ET STRICTIORE>.

Videntur autem duae / consecutionis necessitates. Una quidem
largior, cum videlicet id quod dicit antecedens non potest esse absque eo
quod dicit consequens. Altera vero / strictior, cum scilicet |284| non
solum antecedens absque consequenti non potest esse verum, <sed¹⁰³
etiam> ex se ipsum exigit.

Quae quidem necessitas in propria consecutionis / sententia
consistit et veritatem tenet incommutabilem, ut, cum dicitur
si est homo, est animal, |284.5|

---

⁹⁶ necessario] ne[*]c(essari)o V

⁹⁷ <sequi> addidi

⁹⁸ <sequi> addidi

⁹⁹ omnis *correxi*, q(ui)d(am) V et De Rijk

¹⁰⁰ <quae> addiderunt Cousin et De Rijk

¹⁰¹ <DE CONSECUTIONIS NECESSITATE> addidi

¹⁰² <DE NECESSITATE LARGIORE ET STRICTIORE> addidi

¹⁰³ <sed etiam> addidit De Rijk, <sed etiam consequens> addidit Cousin

homo proprie ad *animal* antecedit, cum ex <se>¹⁰⁴ ipso / *animal* exigit. Cum enim in substantia *hominis animal* contineatur, cum *homine* semper *animal* attribui contingit. Unde et bene Priscianus^α ait in inferi`ori`bus **154r** superiora intelligi. Qui enim ‘homo’ dicit et *animal tale* ponit, necessario ‘*animal*’ attribuit. Haec autem recta est et simplex |284.10| verae consecutionis necessitas, quae ab omni ab/soluta est inconvenienti, quaeque mihi in sensu hypotheticae enuntiationis sola contineri videtur, ut nihil aliud hoc ad¹⁰⁵ illud antecedere credatur / quam¹⁰⁶ hoc ex se illud exigere. Quam quidem antecessionem in Topicis suis Boethius commemorat: “*Antecedentia*, inquit^β, *sunt quibus positis statim / necesse est aliud* |284.15| *consequi(!)*”. Cum enim necessitati “*statim*” adiunxit, in ipso antecedentis sensu consequens iam contineri monstravit.

Ex illa / autem necessitate nimis laxa, quam¹⁰⁷ in sententia quoque consecutionis alii recipiunt, multa¹⁰⁸ videntur inconvenientia contingere, ex omnibus scilicet illis / consequentiis quarum consecutio inter diversas |284.20| rerum substantias proponitur, hoc modo

si homo est, lapis non est,
si paternitas est, filiatio est.

Patet autem in ¹⁰⁹/ antecedentibus harum consequentiarum consequentia <non>¹¹⁰ contineri nec ex sensu antecedentium sententiam consequentium |284.25| constare, sed posterius ex naturae¹¹¹ / discretionem et proprietatis naturae cognitione nos cum antecedenti de ipso quoque certos esse consequenti, ex eo scilicet quod novimus natura ita *hominem* / et *lapidem* esse disparata, quod in eodem sese s`i`mul non ferre queant; et¹¹² *paternitatem* et *filiationem* ita ex natura relationis simul esse con/iuncta, ut alterum |284.30| absque altero permanere nullatenus valeat. Ex sententia autem antecedentis sententia consequentis perpendi non potest, / cum scilicet ita rerum essentiae¹¹³, de quibus agitur, in se discretae sint, ut nihil

---

¹⁰⁴ <se> addiderunt Cousin et De Rijk

^α Ubinam?

¹⁰⁵ ad illud p.c. et a.c. aliu-, illud lexit De Rijk

¹⁰⁶ quam + [ex] V

^β DT III 1198B15-C1

¹⁰⁷ quam lexit De Rijk, q(uem) V

¹⁰⁸ multa] multi a.c. V

¹⁰⁹ a i.m. add. V

¹¹⁰ <non> addidi

¹¹¹ naturae correxit De Rijk, nat(ur)a V

¹¹² et correxi, u(t) V et De Rijk

¹¹³ essentiae correxit De Rijk, e(ss)entia V

illius insit huius substantiae; quique aliquid hominem esse dicit, solum *hominem* affirmat / nihilque de remotione *lapidis* vel cuiuslibet ex verbis suis |284.35| **1285** demonstrat; similiter et, qui paternitatem esse proponit, nihil de essentia / *filiationis* tangit.

Maximam autem probabilitatem in consecutione necessitas ista tenet, / cum videlicet antecedens absque consequenti non potest / existere. |285.5| **Quam**¹¹⁴ quidem **necessitatem**, si recte consecutionis necessitatem pensemus, **inveniemus**¹¹⁵ vel potius ad enuntiationem categoricam quam hypotheticam perti/nere; cum id scilicet intelligitur hoc non posse esse absque illo, ut iam secundum huiusmodi necessarii expositionem, haec quoque consequentia

si Socrates est lapis, est asinus,

|285.10| necessaria / reperiatur, cum primum sine secundo non possit esse. Quod enim omnino non potest esse, et sine illo non potest esse; et, quod sine illo potest esse, constat procul / dubio quia potest esse. Quae autem ex hac necessitate inconvenientia contingant, si ipsa quoque in veritatem consecutionis recipiatur, in sequentibus / apparebit^α, cum huiusmodi |285.15| inferentiae locos tractaverimus.

Est autem illud maxime notandum quam maxime in enuntiatione consequentiarum magis / vocum proprietates et recta impositio sit attendenda, ac¹¹⁶ magis quidem quam rerum essentia consideranda. Cum enim proponitur |285.20|

si est corpus, est corporeum,

si est corpus, / est coloratum,

quamvis eadem *corporis* sit substantia quae et *corporea* est et *colorata*, et quicquid coloratum esse contingit, et corporeum, et e converso, ut iam / nulla sit in re distantia inter substantiam quae *colore* formatur aut |285.22| *corpor`e`itate* constituitur, illam tamen enuntiationem veram esse, hanc / vero falsam esse contingit, secundum id quod diversis modis substantia *corporis* accipitur. Hic quidem¹¹⁷ secundum id quod *corporeitate*, ibi vero secundum id quod *colore* formatur. / Quarum quidem formarum haec secundum substantiam, illa vero secundum accidens inest *corpori*. Quia |285.30| vero *corporeitatis* forma substantialiter *corpori* inest, in substantiae ipsius / nomine ipsa quoque intelligitur et, cum corpus quidlibet esse dicitur, corporea substantia esse proponitur; sed non colorata, quippe

---

¹¹⁴ Quam quidem necessitatem *correx*i, Que q(uidem) nec(essit)as *V et De Rijk*

¹¹⁵ i(n)ueniem(us) *V*, invenietur *correxerunt Cousin et De Rijk*

^α

¹¹⁶ ac *correxit De Rijk*, an *V*

¹¹⁷ quidem *lexit De Rijk*, q(uod) *V*

absque colore omni substantia / *corporis* integra posset consistere. Quia ergo ‘coloratum’ ex accidentali forma substantiam *corporis* designat, sine |285.35| qua quidem forma quae/libet res in natura *corporis* omnino possit consistere; ‘corporeum’ vero ex substantiali, praeter quam nullo modo substantia *corporis* vel intelligi potest, haec con/secutio necessitate, quam |286| illa tenet, privatur. [] Sic quoque et in enuntiatione praedicationis, significationis proprietas maximam facit differentiam. Aliud enim / proponitur in

Socrates est corporeus
quam in Socrates est coloratus.

Alioquin non essent **diversi**¹¹⁸ sensus propositarum consequentiarum, quae tantum secundum consequentia<m>¹¹⁹ diversae inveni/untur.

Patet quoque maxime [esse]¹²⁰ |286.5| ex his consequentiis
si est homo, est animal,
si est homo, est.

Quas, destructo homine, <non>¹²¹ veras confitemur; quantum ex discreti/one impositionis vocum manifesta sit consecutio. [] Si enim substantiam prout se |286.10| habet attendamus, eam non existere inveniemus; ac, si ut <non>¹²² existen/tem eam acceperimus, quis eam vel ad *animal* vel ad *esse* antecedere concesserit? Sed, si nominis huius quod est ‘homo’ propriam impositionem tenuerit, secundum id scilicet quod / substantiae *hominis* ut existenti¹²³ ex *animali*¹²⁴ et *rationalitate* et *mortalitate* datum est, ratam omnino |286.15| consecutionem viderit. Qui enim, destructo homine, / quidlibet dicit hominem esse, rem quidem quae non est attribuit, sed ut existentem eam ponit. Alioquin nominis impositionem non teneret, nisi scilicet in ea significatione / eo <nomine>¹²⁵ uteretur, homine quoque destructo, in qua ipsum tenet hominem *ut*¹²⁶ existentem. Et, cum rem quidem quae destructa est ponit, |286.20| quae scilicet erat vera *hominis* / substantia, quae absque *animali* nullatenus vel existere vel intelligi potest, *animal* simul necessario attribuit. Quippe nihil potest esse illa vera / *hominis* substantia, quae destructa est, nisi

---

118 diu(er)si V, diveri(!) *lexit De Rijk*

119 consequentia<m> *correxit De Rijk*, c(on)seq(ue)ntia V

120 e(ss)e V, *expunxit De Rijk*

121 <non> *addidi*

122 <non> *addidi*

123 existenti] ex[e]list(e)nti V

124 a(n)i(m)ali V, animal<tate> *correxit De Rijk*

125 <nomine> *addidi*

126 *ut correx*i, n(on) V et *De Rijk*

animalis vera fuerit essentia. Ponamus enim *esse hominem* et *non esse animal*, si fieri posse videatur; certe, / si **quid**¹²⁷ per *hominem* accipitur [286.25] attendamus, id est animal rationale mortale, inueniemus idem animal esse et non esse, quod est impossibile. [] Si quis itaque vocum impositionem recte pen/saverit, enuntiationum quarumlibet veritatem facilius deliberaverit et rerum consecutionis necessitatem velocius animadverterit. [286.30]

<DE¹²⁸ REGULIS ANTECEDENTIS ET CONSEQUENTIS>.

Hoc autem logicae / disciplinae proprium relinquitur, ut scilicet vocum impositiones pensando, quantum unaquaque proponatur oratione sive dictione, discutiat. Physicae vero proprium est / inquirere utrum rei natura consentiat enuntiationi, utrum ita sese, ut dicitur, rerum proprietas habeat vel non. Est autem alterius consideratio alteri necessaria. [286.35] Ut enim logicae discipulis appareat, quid in singulis intelligendum sit vocabulis, prius rerum proprietas est investiganda; sed, cum ab his / rerum natura, non pro se sed pro vocum impositione requiritur, tota eorum [287] intentio referenda est ad logicam. [] Cum autem rerum natura percon<ta>a¹²⁹ fuerit, / vocum significatio secundum rerum proprietates distinguenda est. Prius quidem in singulis dictionibus; deinde in orationibus, quae ex dictionibus iunguntur / et ex ipsis suos sensus sortiuntur. Neque enim [287.5] absque partium discretione¹³⁰ composita perfectio cognosci potest. [] Cumque hypotheticarum / enuntiationum sententiam tractandam <ad>¹³¹ veri falsique discretionem suscepimus, ex partibus earum nobis incohandum videtur esse, quae sunt antece/dens et consequens et quae ea coniungit conditio. Sed, quoniam [conditionis]¹³² conditionem in [287.10] necessitate consistere supra monstravimus^α, antecedentis ac consequentis / regulas in praesenti ponere sufficiat.

<DE¹³³ SIGNIFICATIONE ANTECEDENTIS ET CONSEQUENTIS>.

---

127 q(uid) V, quod *lexit De Rijk*

128 <DE REGULIS ANTECEDENTIS ET CONSEQUENTIS> *addidi*

129 percon<ta>a *correxit De Rijk*, percepta *correxit Cousin*, p(er) co(n)ta V

130 disc(re)tio(n)e] p- a.c. V

131 <ad> *addiderunt Cousin et De Rijk*

132 c(on)dicio(n)e(m) V et *De Rijk*, *expunxi*

^α *supra* p. 272.26-279.6

133 <DE SIGNIFICATIONE ANTECEDENTIS ET CONSEQUENTIS> *addidi*

Sed prius antecedentis ac consequentis significationes distinguamus.

Accipiuntur autem ‘antecedens’ et / ‘consequens’ modo in designatione integrarum enuntiationum, veluti cum in hac consequentia |287.15|

si Socrates est homo, Socrates est animal primam categoricam ad secundam |154v| antecedere dicimus vel eorum quae ab ipsis dicuntur. Modo vero in designatione simplicium dictionum sive eorum quae ab ipsis significantur, ut in eadem consequentia / speciem ad |287.20| genus antecedere dicimus, id est *hominem* ad *animal*, <quorum>¹³⁴ *naturalis*¹³⁵ habitudo vim inferentiae tenet.

Per id vero quod ‘antecedens’ et ‘consequens’ accipiuntur / in designatione totarum enuntiationum quae hypotheticam perficiunt, *non*¹³⁶ in designatione eorum quae per eas dicuntur, dictum est quia nullum verum infert / falsum. Si enim ad terminos aspiciamus |287.25| antecedentium et consequentium enuntiationum, inueniemus saepe a vero falsum inferri, veluti cum dicimus /

si vera est ‘omnis homo est animal’,
falsa est ‘nullus homo est animal’
(vel ‘non omnis homo est animal’).

Si vero totas enuntiationes pensemus¹³⁷, verum potius a vero hic inferri /|287.30| viderimus. Verum est enim, quia vera est ‘omnis homo est animal’, et quod falsa est ‘nullus homo est animal’ (vel ‘non omnis homo est animal’).

Cum autem per ‘antecedens’ et ‘consequens’ sive / dictiones simplices sive integras enuntiationes accipimus, tunc ea quidem hypotheticarum enuntiationum partes appellare possumus, / ex quibus scilicet ipsae consequentiae |287.35| coniunguntur. Non quidem de quibus agitur¹³⁸, sed ex quibus constant. [] Neque enim veram hanc consequentiam

si est homo, est animal, / |288|
de vocibus agentem possumus accipere, sive <de>¹³⁹ dictionibus sive <de>¹⁴⁰ propositionibus. Falsum est enim ut, si haec vox ‘homo’ existat,

---

134 <quorum> *addidi*

135 nat(ur)al(is) *seu* nat(ur)a (ve)l V, natura vel *lexit De Rijk*

136 *non correxi*, (ve)l V *et De Rijk*

137 pe(n)sem(us)] pe(n)sam(us) *a.c. V*

138 *agitur correxit De Rijk*, *agat(ur) V*

139 <de> *addidi*

140 <de> *addidi*

haec quoque sit quae est / ‘animal’. [] Ac similiter de enuntiationibus sive earum intellectibus. Neque enim necesse est ut, qui¹⁴¹ intellectum praecedenti propositione generatum habet, / habeat quoque intellectum ex consequenti conceptum. Nulli [288.5] enim diversi intellectus ita sunt affines ut alterum cum altero necesse sit haberi; immo / nullos simul intellectus diversos anima<m>¹⁴² retinere ex propria quisque discretione convicerit, sed totam singulis intellectibus, dum eos / habet, vacare invenerit. Quodsi quis essentiam intellectuum ad se sequi sicut essentiam rerum, ex quibus habentur intellectus, concesserit, [288.10] profecto quemlibet intelligentem infinitos intellectus habere concederet, secundum id scilicet quod quaelibet propositio innumerabilia consequentia habet. / [] Amplius, sive de enuntiationibus sive de intellectibus earum agatur, oportet nomina earum in consequentia poni; sed, si vel ‘homo’ vel ‘animal’ accipiantur nomina vel enuntiationum vel intellectuum, [288.15] profecto consequentia esse non poterit

si est homo, est animal,
 quae ex solis iuncta est dictionibus, ac / si sic diceretur
 si homo, animal;
 immo omnino imperfecta est oratio.

Ut igitur veritatem consecutionis [288.20] teneamus, de rebus tantum eam agere concedamus et / in rerum natura regulas antecedentis ac consequentis accipiamus.^c

<OCTO¹⁴³ REGULAE>.

Quae sunt huiusmodi.

- (I) Posito antecedenti, ponitur consequens^α.
- (II) Perempto consequenti, / perimitur antecedens^β, hoc modo [288.25]
  - (a) si est homo, est animal,
  - (b) si non est animal, non est homo.
- (III) Neque autem, posito antecedenti, consequens perimitur^γ,
- (IV) neque, perempto antecedenti, / consequens necesse est perimi^δ [288.30]

---

¹⁴¹ qui *lexit De Rijk*, q(uod) V

¹⁴² anima<m> *correxit De Rijk*, a(n)i(m)a V

¹⁴³ <OCTO REGULAE> *addidi*

^α scil. si $A \rightarrow C$, tunc $A \vdash C$.

^β scil. si $A \rightarrow C$, tunc $\neg C \vdash \neg A$.

^γ scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $A \vdash \neg C$.

^δ scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $\neg A \vdash \neg C$.

(V) vel poni^ε, sicut
 (VI) neque, destructo consequenti, ponitur antecedens^ζ,
 (VII) neque, eodem posito, ipsum vel ponitur^η
 (VIII) vel aufertur^θ. /
 Cum hae illis sicut ~~aff(i)r(mativa)e~~ earum inter se aequipolleant, oportet
 |288.35| has cum illis veras simul vel falsas esse.

<DE¹⁴⁴ REGULIS I-V>.

Sunt quoque et duae superiores regulae (I, II) / sibi in omnibus
 consentientes atque ex se mutuo possunt ostendi, ut scilicet, si quis istam
 concesserit

(a) si est homo, est animal,
 ad illam quoque concedendam |289|
 (b) si non est / animal, non est homo
 cogatur, et e converso.

Sic autem ex inductione impossibilis, cum prima vera fuerit, et¹⁴⁵
 secunda vera esse convincetur. Ponamus itaque / istam veram |289.5|

(a) si est homo, est animal;
 ac de ista dubitetur
 (b) si non est animal, non est homo,
 id est utrum *animal* negatum neget *hominem*. Atque id ita confirmabimus.
 / Aut *animal* negatum negat *hominem*, aut negatum patitur |289.10|
hominem, ut videlicet contingere possint ut, *animali* remoto ab aliquo,
homo in eodem / existat. Concedit autem fortasse quod *animali* remoto
homo permaneat. Sed prius concessum fuit quod *homo animal* ex
 necessitate exigat, in / ea scilicet consequentia quae proponebat
 (a) si est homo, est animal. |289.15|

Contingit itaque ut, quod¹⁴⁶ non est animal, sit animal. Quod enim
 patitur secum antecedens, et consequens. / Veluti, cum negatio *animalis*
 patiatur secum positionem *hominis*, quae ad positionem *animalis* prius
 antecedeat, eadem quoque, id est negatio *animalis*, patitur secum
 positionem ipsius, / quod est impossibile. Unde et illud impossibile esse

^ε scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $\neg A \vdash C$.

^ζ scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $\neg C \vdash A$.

^η scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $C \vdash A$.

^θ scil. si $A \rightarrow C$, tunc non $C \vdash \neg A$.

¹⁴⁴ <DE REGULIS I-V> *addidi*

¹⁴⁵ et *lexit De Rijk*, (et)(iam) V

¹⁴⁶ quod *lexit De Rijk*, q(uidem) V

convincitur. |289.20| Ex quo id contigit quod negato *animali homo* permaneat. Quodsi¹⁴⁷ id non potest fieri, / relinquatur statim ut negato *animali homo* denegetur, quam nos consequentiam ostendere proposuimus.

Potest quoque similiter ex inductione in/convenientis ostendi, cum secunda fuerit concessa, quae ait |289.25|

(b) si non est animal, non est homo,

etiam¹⁴⁸ primam constare, quae ait

(a) si est homo, est animal.

Po/natur itaque vera

(b) si non est animal, non est homo; |289.30|

et de alia dubitetur

(a) si est homo, est animal,

utrum scilicet *homo* positus ponat *animal*. Et sic poterit vera convinci. / Aut *homo* positus *animalis* praesentiam exigit, aut ipse positus *animalis* absentiam patitur. Concedit autem adversarius quod *hominis* existentia /|289.35| *animalis* absentiam perferat, ut scilicet contingere queat ut homo alicubi sit ubi animal non existit. Sed, cum absente animali necesse sit animal ab/esse, ut prius concessum erat, convincitur, cum homo sit, hominem posse non esse, quod etiam est impossibile. Unde et impossibile illud convincitur, ex quo id contingit, / quod scilicet *hominis* positio negationem |290| *animalis* pateretur. Quodsi eius negationem non patitur, profecto eius positionem exigit. Unde et vera ostenditur

(a) si est homo, / est animal,

cum vera illa recipietur

(b) si non est animal, non est homo. |290.5|

Cum autem et haec vera illam veram et illa istam exigat, patet eas sibi aequipol/lentes esse. Et haec quidem aequipollentia in conversione per contrapositionem consistit, `sicut` in sequentibus ostendemus, cum omnium conversiones hypotheticarum monstra/verimus^α.

Tertia (III) vero, quae aiebat posito antecedenti non auferri consequens, |290.10| ex priori manifesta est. Neque enim potest esse ut ad idem / consequantur affirmatio et negatio de eodem, sicut nec ad idem antecedere possunt, Aristotele testante, qui ait^β: “*Idem cum sit et non sit, non necesse est idem / esse*”, id est ad affirmationem et negationem eiusdem non sequitur idem consequens. Veluti, cum ad positionem

---

¹⁴⁷ Quodsi *correx*i, Q(uo)d (et)si *V et De Rijk*

¹⁴⁸ (et)(iam) *V*, et *lexit De Rijk*

^α *infra* p. 495.25-28

^β *Non Aristoteles qui dicit hoc, sed Boethius in SH I 836A9-13*

hominis ponatur *animal*, |290.15| ad remotionem eiusdem non / ponitur ipsum. Non itaque verae simul poterunt¹⁴⁹ esse

(a) si est homo, est animal,

(c) `si' non est homo, est animal^γ. |290.20|

Quas huiusmodi inconvenientia comitantur

(α) si non / est homo, est homo,

aut

(β) si non est animal, est animal.

Quae quidem inconvenientia nullus ambigit esse, cum alterius dividendum |290.25| veritas non solum veri/tatem alterius non exigat, immo¹⁵⁰ omnino eam expellat et exstinguat.

Sic autem monstrantur ex praemissis consequentiis, si quis eas / receperit, proposita inconvenientia. Si quis cum ista

(a) si est homo, est animal |290.30|

etiam istam receperit

(c) si non est homo, est animal,

et istam quoque cum eadem concesserit /

(c') si <non>¹⁵¹ est animal, est homo,

quae per consequentis et antecedentis destructionem secundae (c) aequalis |290.35| redditur. Quaecumque enim vera est cum una aequipollen/tiarum, et cum |291| alia (vel *quandocumque*¹⁵² vera est una, et alia); similiter et falsa. Ex his autem duobus

(a) si est homo, est animal,

(c') si <non>¹⁵³ est animal, [non]¹⁵⁴ est homo, |291.5|

necessario / per extremorum coniunctionem infertur

(α) si <non>¹⁵⁵ est homo, [non]¹⁵⁶ est homo.

Si enim cuiuslibet [pro]positio¹⁵⁷ alterius positionem necessario exigat, quae quidem secunda positio |155r| cuiuslibet positionem inferat, primi quoque positio positionem exigit ultimi. De qua quidem extremorum coniunctione |291.10| latius in sequentibus disseremus, cum medias

---

¹⁴⁹ pot(er)unt V, pot[uer]int *lexit et correxit De Rijk*

^γ *Hic Abaelardus erasse videtur, quia oratio (d) non convenit regulae III sed regulae V. Vide NoteAddDialIII.*

¹⁵⁰ immo *lexit De Rijk*, uno V

¹⁵¹ <non> *addidi*

¹⁵² *quandocumque correxi*, q(uae)c(um)q(ue) V, *quandoque correxit De Rijk*

¹⁵³ <non> *addidi*

¹⁵⁴ n(on) V *et De Rijk*, *expunxi*

¹⁵⁵ <non> *addidi*

¹⁵⁶ n(on) V *et De Rijk*, *expunxi*

¹⁵⁷ [pro]positio *correxit De Rijk*, p(ropositi)o V

hypotheticas / earumque syllogismos tractaverimus^α.

Potest quoque ex praemissis eisdem consequentiis per conversionem prioris extrahi

(β) si non est animal, est animal,

hoc modo. Convertat |291.15|

(a) si est homo, / est animal,

quae prima fuit, hoc modo

(a[^]) si non est animal, non est homo.

Eique aliam subiungat

(c) si non est homo, est animal. |291.20|

Atque ex his necessario concludat

(β) si non est animal, est animal. /

Patet itaque¹⁵⁸ ex inductione inconvenientium Aristotelicam regulam constare, quae, ut diximus, negabat ad affirmationem et negationem eiusdem idem sequi. /

Ostendamus quoque et quod nos adiecimus: |291.25|

affirmationem et negationem eiusdem ad idem consequi non posse. Quod etiam inconvenientium consecutio monstrat, tales videlicet / consequentiae in quibus unaquaque dividendum ad alteram consequatur, sicut in supramissis. Sed haec tamen est differentia quod in illis negatio ad affirmationem, in istis / autem affirmatio ad negationem antecedit.

|291.30| Ponamus itaque istas duas

(a) si est homo, est animal,

(d) si [non]¹⁵⁹ est homo, <non>¹⁶⁰ est animal,

ut quae inde procedant inconvenientia videamus. / Hoc autem est huiusmodi

(γ) si est homo, non est homo. |291.35|

Per conversionem enim secundae (d) adiunctam primae (a), hoc modo

(a) si est homo, est animal,

(d') si est animal, non est homo, |292|

infertur per medium

(γ) si est / homo, non est homo.

Quia ergo ex veritate istarum impossibile sequitur, eas veras esse non posse convincit. Impossibile enim est unde impossibile sequitur, et

---

^α *infra* pp. 516.12-530.26

¹⁵⁸ itaq(ue)] idq(ue) a.c. V

¹⁵⁹ n(on) V et De Rijk, expunxi

¹⁶⁰ <non> addidi

falsum unde falsum con/tingit. Falsum ergo atque impossibile e<s>t¹⁶¹ eas |292.5| simul veras esse consequentias quae ex eodem affirmationem et negationem eiusdem sequi pronuntiant. Et merito videtur. / Sunt enim tamquam¹⁶² contrariae huiusmodi consequentiae, in quibus ex eodem affirmatio et negatio consequuntur, <et>¹⁶³ vehementer sibi oppositae; quod in Hypotheticis nostris convenientius / ap<er>iemus^{164α}. |292.10|

Nunc autem eas¹⁶⁵ de suprapositis regulis quae restant tractemus, quae scilicet aiebant (V) non destructo antecedenti necessario poni consequens (IV) vel / auferri.

Quarum prima (IV), quae ait destructo antecedenti non necessario perimi consequens, non ita est accipienda ut nusquam reperiatur falsa, sed ita / ut non¹⁶⁶ semper eius affirmatio possit [semper]¹⁶⁷ vera |292.15| consistere. Aliqui enim fortasse termini reperientur¹⁶⁸ in quibus antecedens negatum consequens neget. / Cum enim vera sit

si est homo, est animal rationale mortale,

vera quoque contingit

si non est homo, non est animal rationale mortale.

|292.20| Verum hanc consecutionem natura complexionis antecedentis / et consequentis non perficit, sed gratia terminorum contingit. Ideoque ita diximus quod¹⁶⁹ non necesse sit perempto antecedenti perimi consequens, ad com/plexionem earum respicientes.

Illam autem, quae ait (V) antecedenti perempto non perimi consequens, veram ubique tenet suae affirmationis |292.25| falsitas. / Neque enim potest esse ut, cum antecedens, ut dictum est, positum ponat consequens, idem destructum ipsum auferat. Veluti, cum posito *homine* ponatur / *animal*, eodem destructo non aufertur *animal*. Neque enim simul verae esse poterunt

(a) si est homo, est animal, |292.30|

---

161 e<s>t *correxit De Rijk*, (et) V

162 tamquam *correxit De Rijk*, ea(m) q(uam) V

163 <et> *addidi*

164 ap<er>iem(us) *correxit De Rijk*, apiem(us) V; *vide infra* p.

^α *infra* pp. 473.20-476.5

165 eas de suprapositis regulis *correxit De Rijk*, ea^sd(em) sup(ra)po(s)itas reg(u)las V

166 non semper *correxi*, s(unt) se(m)p(er) V, [sunt semper] *expunxit De Rijk*

167 se(m)p(er) V *et De Rijk*, *expunxi*

168 reperientur *correxi*, repe(er)ire<n>tur *correxit De Rijk*

169 quod *correxit De Rijk*, q(uae) V

et (c) si non est homo¹⁷⁰, est animal;
quas huiusmodi sequitur impossibile, conversa / priori,
(β) si non est animal, est animal.

<NOTANDA¹⁷¹ DE REGULIS I-V>. kokokaraCousin

[1] °Quidam tamen, has regulas (IV-V), non solum in tota antecedentis et consequentis enuntiatione, verum etiam in terminis eorum assi/gnantes, |292.35| dicunt in quibusdam ex immediatione contingere ut antecedenti destructo consequens ponatur. Veluti, cum *sanum* ad *aegrum* ex |293| oppositione / antecedit, ut positum illud removeat, sic

si est sanum, non est aegrum,
idem remotum ex immediatione ponit *aegrum*, hoc modo
si non est / sanum, est aegrum. |293.5|

Sed, sicut in sequentibus apparebit^α, neutra harum consequentiarum firmitatem tenet.

Nec in rebus terminorum suprapositae / regulae (I-V) sunt accipiendae, sed in his quae tota propositionum enuntiatione dicuntur. Nam, quamvis et in quibusdam possint rebus aptari praemissae / regulae, ut sunt illae quae aiunt (I) posito antecedenti poni consequens, vel (II) perempto |293.10| consequenti perimi antecedens, |C354| *veluti*¹⁷², *homine*[m]¹⁷³ (quod *animal* antecedit) / posito in aliquo, *animal*¹⁷⁴ (quod consequens eius est) ponitur in eodem, vel, *animali* remoto a quolibet, et ipse *homo* removetur; tamen liberius expe/diuntur et assignantur secundum sensus totarum enuntiationum et laxius accipiuntur, ut videlicet ita exponantur: Posito antecedenti, |293.15| id est / existente eo quod dicit antecedens propositio, existit illud quoque quod consequens proponit; veluti, si ita¹⁷⁵ sit in re ut ista enuntiatio dicit ‘Socrates / est homo’, ita est in re ut ista proponit ‘Socrates est animal’. Ac, destructo consequenti, id est non existente quod consequens propositio dicit, non remanet quod antece/dens proponit; |293.20| veluti, si non fuerit id quod dicit ‘Socrates est animal’, nec quod¹⁷⁶ ‘Socrates est homo’ proponit.

¹⁷⁰ homo + <non> addidit *De Rijk*

¹⁷¹ <NOTANDA DE REGULIS I-V> addidi

^α *infra* pp. 400.27-401.4

¹⁷² (ve)luti *V et Cousin*, velut *lexit De Rijk*

¹⁷³ *homine*[m] *correxit De Rijk*, *ho(m)i(n)e(m) V*, *homo correxit Cousin*

¹⁷⁴ *a(nima)l V et De Rijk*, *animali lexit Cousin*

¹⁷⁵ *ita] i[s]ta V*

¹⁷⁶ quod *correxit De Rijk*, *q(uidem) V et Cousin*

Sic enim intellectae <regulae>¹⁷⁷, non solum rerum cohaerentium ac / de se praedicabilium inferentiam ostendent; sed, quaecumque pro veris accipiuntur, consequentiis applicabuntur, sive vis earum inferentiae / in sententia totarum enuntiationum sive in rebus quoque terminorum [293.25] consistat.

Est enim aliud pensare vim inferentiae secundum proprietatem atque habitudinem rerum, aliud ipsam inspicere secundum totarum antecedentis enuntiationum sententiam. Sunt namque pleraeque consequentiae / quae, si rerum naturam inspiciamus, eas falsas iudicabimus; si vero totarum enuntiationum¹⁷⁸ sensus recte tenuerimus, veras easdem [293.30] confitebimur, ut sunt istae

(a) si omnis homo est lapis, quidam lapis est lapis^α,
(b) si Socrates est Brunellus, Socrates est homo,
vel (c) si Socrates¹⁷⁹ est animal, <Socrates>¹⁸⁰ est homo.
[293.35]

Si enim *hominis* et *lapidis* in priori / consequentia (a) subiectorum naturam inspexerimus, quae in eodem sese non perferunt, quomodo ex subiectione unius alterius subiectionem concedemus, / ut scilicet, quia *homo lapidi* universaliter supponatur, ideo *lapis* eidem particulariter subiciatur, [294] cum videlicet et multis *hominem* supponi / videamus quae nullam *lapidis* praedicationem suscipiant?¹⁸¹ Aut (b), si *Brunelli* et *hominis* (in partibus secundae consequentiae (b) praedicatorum) / oppositionem animadverterimus, quomodo praedicationem unius alterius praedicationem exigere concedemus? Aut (c), cum *animal* genus sit [C355] *hominis*, quis ad eius positionem [294.5] *hominem* / poni recipiat?

Sic tamen <verae>¹⁸² ostendi poterunt suprapositae consequentiae, hoc modo. Si

(a1) omnis homo est lapis
vera est, simul et

(a2) quidam / lapis est homo.
Quodsi verae sunt

(a1) omnis homo est lapis
et (a2) quidam lapis est homo,

---

¹⁷⁷ <regulae> addidi

¹⁷⁸ enuntiationum *lexerunt De Rijk et Cousin*, en(un)tion(um)(!) V

^α *parvum medium*

¹⁷⁹ Socrates *correx*, id(em) V et *De Rijk et Cousin*

¹⁸⁰ <Socrates> addidi

¹⁸¹ ? (*signum quaestionis*) V, . (*punctum*) *De Rijk*

¹⁸² <verae> addidi

contingit necessario veram¹⁸³ <esse>

(a3) quidam lapis est lapis.

Haec est enim forma inferentiae tertii modi / primae figurae. Unde et sic per l294.10l extremorum coniunctionem infertur

(a) si omnis homo est lapis, quidam lapis est lapis.

Sic quoque secunda (b) convincitur vera. /

Si (b1) Socrates est Brunellus

vera est, simul et

(b2) Brunellus est Socrates.

Ex his autem duabus necessario consequitur

(b3) Socrates est Socrates.

Ex qua etiam infertur

(b4) Socrates est homo. l294.15l

Coniunctis / itaque extremitatibus concluditur

(b) si Socrates est Brunellus, Socrates est homo.

[2] Huic tamen extremorum coniunctioni <non>nulli¹⁸⁴ resistere / conantur ex medii termini dissimilitudine. Ait^α enim in Hypotheticis suis Boethius, cum numerum mediarum hypotheticarum inquireret eumque / l294.20l numero earum quae ex tribus terminis iunguntur compar<ar>et¹⁸⁵, ut sunt illae, quae vel ex categorica et hypothetica vel e converso connectuntur; nec unam vo/cari hypotheticam¹⁸⁶ cui medius terminus dissimiliter accipitur, nec extrema per eum connecti.

Dissimilitudinem / vero medii termini accipiunt[ur]¹⁸⁷, non solum quando diversi termini ponuntur in l294.25l medio, veluti cum ita proponitur

si est homo, est rationale, l155vl

si est <ir>rationale¹⁸⁸, est animal,

aut cum dissimiliter idem enuntiatur, hoc modo

si est homo, est rationale, l294.30l

si non est rationale, non est Deus;

verum etiam, quotiens talis praemittitur enuntiatio, / cuius veritas rerum

---

¹⁸³ veram <esse> *lexit et addidit De Rijk*, u(er)a(m) V, <veram> esse *Cousin*

¹⁸⁴ <non>nulli *correxit De Rijk*, nulli V, nonnulli *lexit Cousin*

^α SH 842D5-14: Et nos quidem, quantus esse propositionum numerus posset, ascripsimus, nunquam tamen dissimiliter terminus medius enuntiatur. ....

¹⁸⁵ compar<ar>et *correxit De Rijk*, c(om)p(ar)& V, compararet *lexit Cousin*

¹⁸⁶ ip(otheti)ca(m)] ip(otheti)cu(m) a.c. V

¹⁸⁷ accipiunt[ur] *correxerunt De Rijk et Cousin*, accipiunt(ur) V

¹⁸⁸ <ir>rationale *correxi*, r(atina)l(e) V et *De Rijk et Cousin*

habitudines perimit ex quibus posteriores consequentiae vim suae consecutionis custodiunt.

Veluti, cum talem propositam consequentiam /

(d) si omne animal est homo,

quoddam animal non est homo |294.35|

per medium ostendi viderint invalida argumentatione, nonnisi ex dissimilitudine ista resistere / possunt¹⁸⁹. Est autem huiusmodi argumentatio |295|

si (d1) omne animal est homo,

(d2) omnis asinus est homo,

unde et

(d3) omnis asinus est animal,

et ita

(d4) quoddam animal est asinus, |295.5|

quare et

(d5) quoddam animal non est homo. /

In hac autem argumentatione ultimae (d4→d5) inter opposita consequentiae nonnulli ex |c356| ex dissimilitudine contradicunt. Dicunt enim *hominem*, qui unus erat de / mediis terminis, dissimiliter accipi, cum videlicet prius (d2) ut cohaerens *asino* ac postea (d5) ut oppositum eidem accipitur. Nam, cum |295.10| prima enuntiatio /

(d1) omne animal est homo

homini animal universaliter supponeret; utique et sub *homine asinum*, qui unum est de *animalibus* (d3), collegit (d2), in quo eorum omnem oppositionem removet (d5). / Destructa autem oppositione, eorum consequentia ultima (c4→c5), quae ex sola oppositione vim habebat, falsa relinquitur.

Sic quoque et ex dissimilitudine / medii |295.15| termini illi quoque superiori argumentationi, quae ostendebat

(b) si Socrates est Brunellus, Socrates est homo,

per denegationem ultimae consequentiae, quae ait /

si (b3) Socrates est Socrates, (b4) Socrates est homo,

resistere laborant. Aiunt enim istam consequentiam non aliunde veram |295.20| videri nisi ex eo quod *Socrates hominis* inferius fuerit. Illum autem / *hominis* inferius esse non iam recipiunt, ubi in praemissa enuntiatione (b1) *Brunellus* (qui *hominem* expellit) coniunctus *Socrati* fuerat, immo *asinus*¹⁹⁰ per *Brunellum* / (qui ei copulatur). Neque enim iam ipsum aliud a *Brunello* esse nullo modo aiunt. |295.25|

Sed hi nimirum, qui <in>¹⁹¹ praemissa enuntiatione (b) ex

---

¹⁸⁹ poss(unt) *V et De Rijk*, possint *lexit Cousin*

¹⁹⁰ *asinus correxerunt De Rijk et Cousin*, *asini V*

¹⁹¹ <in> *addiderunt De Rijk et Cousin*

Socrate (cui *Brunellus* / copulabitur) *hominem* sequi non concedunt.

Profecto nec <in¹⁹² hac

(e) si *Socrates est Brunellus, quidam homo est asinus*>

ex *Brunello*, postquam *Socrati*¹⁹³ coniungitur, *asinum* inferri debent concedere. Ubi enim *Socrati*¹⁹⁴ (qui homo est) con/iungitur, non remanet inferius *asini*. Si quis itaque sic proposuerit |295.30|

(e') si *Socrates est Brunellus, quidam homo est Brunellus*,
[quidam¹⁹⁵ homo est Brunellus],

(e'') si quidam homo est Brunellus¹⁹⁶, /
quidam homo est asinus,

non recipietur secunda consequentia (e''), cum *Brunellus* inferius *asini* non remaneat. Sed nec<non>¹⁹⁷ similiter prima (e'), cum iam *Socratem*, ubi *Brunello* supponitur, / *homini* necesse sit opponi. |295.35|

[3] Sed sunt plerique qui primae argumentationis consequentiae (a, b) obviandum non censeant propter illam terminorum enuntiationem. / Neque enim resistendum in huiusmodi argumentationibus dicunt [nisi]¹⁹⁸ ex dissimilitudine medii termini. Medius autem <terminus>¹⁹⁹ nondum existit, una /|296| tantum consequentia proposita. Ut enim medius intercedat terminus, oportet ipsum et in prima consequentia subsequi et in secunda antecedere. [] Priori vero con|c357|sequentiae contradicere non audent eo quod compellantur confiteri falsas eas <esse>²⁰⁰ quoque, quae ex falsis propositionibus vere texuntur, veluti ista |296.5|

(f) si omnis homo / est margarita, omnis homo est lapis. Neque enim iam *margarita* (*hominem* prorsus continens) species *lapidis* remanet.

Sed, <si>²⁰¹ priores consequentias (a, b) ex ulla / terminorum enuntiatione non denegent, *quomodo*²⁰² illam argumentationem absolvunt quae Aristotelicam auctoritatem oppugnat, ubi in tracta/tu Oppositorum:

---

192 <in hac - asinus> addidi

193 *Socrati solvit De Rijk*, so V, *Socrates solvit Cousin*

194 *Socrati solvit De Rijk*, so V, *Socrates solvit Cousin*

195 q(ui)d(am) h(om)o ÷ bru(nellus) W, *expunxit De Rijk*, *neglexit Cousin*

196 bru(nellus) s.l. et i.t. asin(us) W

197 nec<non> correxi, nec V et *De Rijk et Cousin*

198 n(isi) V et *De Rijk et Cousin*, *expunxi*

199 <terminus> addidi

200 <esse> addidi

201 <si> addidi

202 *quomodo* correxi, q(uae) m(odo) V et *De Rijk et Cousin*

“Sanis, l296.10| inquit^α, omnibus, sanitas quidem erit, languor²⁰³ vero non erit”²⁰⁴ [] Est autem talis argumentatio quae potius ostendat (g) *si omne animal / sit sanum, languorem²⁰⁵ esse*; quod plane Aristoteli contradicit, qui (g*) *si omne animal sanum sit, languorem²⁰⁶ non esse* confirmat. Est autem huiusmodi argumentatio l296.15|

si (g1) omne animal est sanum,
(g2) omne languidum est sanum,

a toto. *Animal* namque etiam *languentia* continet. Quod

si (g2) omne languidum est sanum,
(g3) omne languidum / est animal.

Unde et (g4) quoddam animal est languidum.

Unde et (g5) languor²⁰⁷ in quodam animali consistit,

et ita (g6) languor²⁰⁸ est.

Itaque per medium ostensum est quod

(g) si (g1) omne animal l296.20| est / sanum,
(g6) languor²⁰⁹ est.

Quae quidem argumentatio cassari non dicitur *ut²¹⁰* in priori consequentia (a, b).

Sed primam quidem consequentiam (g1→g2) pro eo contradicunt quod prima eius positio (g1) *quasi / concessa* praemittatur. Cuius veritatis concessio (g1) iam omnino perimit continentiam *languidi in animali* (g2). Ubi enim *animal sano* prorsus supponi con/ceditur (g1), nullum continere l296.25| *languidum* annuitur. Tunc itaque terminorum enuntiationem (g1) unius quoque per se positae consequentiae inferentiam (g1→g2) perimere / dicunt, cuius habitudinis vim enuntiationis veritas aufert, cum subcontinua<tiva>^{211α} conditio apponitur, id est cum id quod iam concessum fuerat coniungit. / Cum autem non <subcontinuativa²¹² est sed> solum continuativa nec quicquam concessionis l296.30| requiritur

---

^α C 11, 14a7-8, p. 75.5

²⁰³ languor *correxit De Rijk*, langor V, languor *lexit Cousin*

²⁰⁴ ? (*signum quaestionis*) *addidi*, . (*punctum*) V et *De Rijk*

²⁰⁵ languorem *correxit De Rijk*, langore(m) V, languorem *lexit Cousin*

²⁰⁶ languorem *correxit De Rijk*, langore(m) V, languorem *lexit Cousin*

²⁰⁷ languor *correxit De Rijk*, la(n)gor V, languor *lexit Cousin*

²⁰⁸ languor *correxit De Rijk*, la(n)gor V, languor *lexit Cousin*

²⁰⁹ languor *correxit De Rijk*, la(n)gor V, languor *lexit Cousin*

²¹⁰ *ut correxi*, n(isi) *ut videtur V et De Rijk et Cousin*

²¹¹ subcontinua<tiva> *correxit De Rijk*, sub(on)tinua V et *Cousin*

^α subcontinuativa conditio, id est haec coniunctio ‘ergo’; *vide infra* p. 457.15

²¹² <subcontinuativa est sed> *addidi*

sed sola conditionis copulatio attenditur, id, quod nec verum est nec con/cessum, consecutionem impedire non dicunt.

Sed unde²¹³ maiorem vim²¹⁴ adversus enuntiationem secundae (g2→g3) vel tertiae²¹⁵ (g3→g4) consequentiae quam adversus enuntiationem primae (g1→g2) habeat primae partis enuntiatione (g1), cum videlicet nec vera sit nec concessa.²¹⁶ Sicut in supelc358rioribus argumentationibus, l296.35l ubi vel ex

(d1) omne / animal est homo

(d5) quoddam animal non est homo

vel ex (b1) Socrates est Brunellus

(b4) Socrates est homo

extrahebatur, non ex l297l primis quidem propositionibus (d1, b1) ut ex concessis argumentari incipimus, nec / ullam earum concessionem requirimus, sed sub conditione solum *si hoc est, illud esse* proponimus. Quae quidem conditionis copulatio aequae et in veris / et in falsis enuntiationibus consistit. Nulla itaque l297.5l exhibet<ur>²¹⁷ ratio ut prioris²¹⁸ enuntiatione partis magis sequentes quam priores / consequentias oppugnare valeat, *sed*²¹⁹ aequaliter eius veritas adversa *utrisque*²²⁰ fuerit. Sed, nec pro enuntiatione quacumque impediri / potest quaecumque consequentia vera consistit. Quod enim sempiternum [non]²²¹ est ac necessarium, nullo potest impediri casu, nec propter enuntiare, l297.10l ut / Aristoteles meminit^α, erit aliquid aut non erit. Enuntiatione ergo resistendum non est, *sed*²²² *veritate enuntiationis*. Alioquin per oppositam / enuntiationem quamlibet possemus impedire veritatem, qui sic²²³ quidlibet vel esse vel non esse enuntiare<mus>²²⁴. Si ergo sola

---

213 un(de) V et De Rijk, vim correxit Cousin legens V unum

214 ui(m) V et De Rijk, inde lexit Cousin

215 tertiae correxerunt De Rijk et Cousin, tote V

216 . (punctum) correxi, ? (signum quaestionis) V et De Rijk, ; Cousin

217 exhibet<ur> correxerunt De Rijk et Cousin, exhibit V

218 p(ri)oris] p(ri)otis(?) a.c. V

219 S(ed) p.c. et a.c. Si V, si lexerunt De Rijk et Cousin

220 utrisq(ue) p.c. et a.c. utri(us)q(ue) V, utriusque lexerunt De Rijk et Cousin

221 n(on) V, expunxerunt De Rijk et Cousin

^α H 9, 18b38-39, p. 16.3-4: non enim propter negare vel adfirmare erit vel non erit.

²²² sed veritate enuntiationis correxi, s(ed) si forte en(un)tiatio(n)is V, sed si forte enuntiatione, sola veritate enuntiatione is correxit De Rijk, sed si forte enuntiationis lexit Cousin et dixit "Locus perturbatus. Aut hic aliquid deest, quod nobis non scurrit, aut sed si forte enuntiationis delendum est".

²²³ sic correxerunt De Rijk et Cousin, sit V

enuntiationis veri/tas impediatur, nulla autem vera enuntiatio [297.15] sic²²⁵ praemissa consecutione²²⁶ posteriorum hypotheticarum impediatur, profecto inique²²⁷ / calumniantur ex veritate praemissae enuntiationis consequentias posteriores. Nam consequentiae²²⁸, quae praemittuntur, verae quidem conceduntur ab ipsis, veluti illa quae ait

si (d1) omne animal est homo,

(d2) omnis asinus est homo, [297.20]

et

si (b1) Socrates est Brunellus,

(b2) Brunellus²²⁹ est Socrates.

Sed earum veritas aliarum / veritatem nullo modo impedit. Neque enim verum vero potest esse impedimento. Non itaque ex veritate illius praemissae enuntiationis / calumniari oportuit posteriores consequentias. [297.25]

[4] Sunt autem et qui singulas recipiunt consequentias, sed extremorum / coniunctionem non admittunt propter dissimilitudinem enuntiationis medii termini; cumque talis inducitur regula

si aliquid / infert aliud, quod inferat aliud,

primum inferens inferre ultimum, [297.30]

id subintelligendum et determinandum esse diiudicant:

terminis eodem modo acceptis,

non scilicet dissimiliter enuntiatis.

Sed, si haec suppleatur determinatio, nullis amplius / mediis hypotheticis regula poterit aptari, cum id scilicet, quod in determinatione apponitur, ex inferentiis mediarum <propositionum>²³⁰ vel mediorum [156r] terminorum enuntiationibus [297.35] perpendi non possit. Sed nec ulla potest dici dissimilitudo enuntiationis medii termini in supradictis, cum mediarum semper propositiones vocesque earum in eadem semper significatione, cum intercedunt mediae, accipiuntur.^c kokomadeCousin

Nec, si Boethii dicta pensemus, qui dissimilem enuntiationem / medii termini calumniatur ipsamque extremorum coniunctionem

---

224 enuntiare<mus> *correxit De Rijk*, en(un)tiare *V et Cousin*

225 sic *correxerunt De Rijk et Cousin*, sit *V*

226 consecutione<m> *correxerunt De Rijk et Cousin*, c(on)secutio(n)e *V*

227 inique *correxit De Rijk*, iniqu(ui)ue *V*, inique *lexit Cousin*

228 consequentiae quae praemittuntur] q(uae) p(rae)mittu(n)t(ur) c(on)seq(ue)ntie *et transportanda indicavit V*, quae praemittuntur consequentiae *lexerunt De Rijk et Cousin*

229 bru. *V*, Brunellus *solvit De Rijk*, homo *correxit Cousin*

230 <propositionum> *addidi*

intercipere concedit^α, ut “*Si, inquit^β, ita proponatur
si est A, est B,*

si necesse est esse B, est vel / non est C”, l298.5l

nihil illam dissimilitudinem huic pertinere videmus. Haec enim dissimilitudo, quam appellant, non augmenta[n]t²³¹ numerum hypotheticarum / mediarum, sicut Boethius voluit. Quippe eadem mediae propositiones eorumque termini manent.

Amplius. Si haec dissimilitudo terminorum coniunctionem / impediret, non posset aliquis, cum in mediis hypotheticis l298.10l falsas sponte sua reciperet consequentias, ad inconveniens compelli. Veluti, si / talem concederet mediam

si omnis homo est margarita, omnis homo est animal,
si omnis homo est animal, omnis homo est animatus,

non utique posset inferri hoc in/conveniens l298.15l

si omnis homo est margarita, omnis homo est animatus.

Quippe *animal* dissimiliter ita accipitur quod modo ad oppositum *animati*, id est *margaritam*²³², / consequitur; modo idem ad *animatum* antecedit, quod fieri vere non potest.

Amplius. Cum propter huiusmodi dissimilitudinem coniunctioni extremorum resistant / eamque denegent, l298.20l quaerendum est si vel ideo id faciant quod huiusmodi dissimilitudo non exigit coniu<n>ctionem²³³ extremorum, vel quod eam non perferat. [] Sed / ideo non est resistendum quod eam non exigit. Nec nos in eo vim <inferentiae>²³⁴ facimus quod dissimiliter accipiuntur termini; sed in eo quod id illud exigit, / illud vero tertium ponit. Neque enim sufficit ad contradicendum id quod l298.25l non exigit, id quod contradicatur, sed quod ipsum non patitur. Ex eadem enim possem oppo/nere adversus quamlibet extremorum coniunctionem hoc, quod ego sedeo, vel quodlibet ad ipsam non pertinens, quod videlicet ipsam non exigit. / ¶ Quodsi huiusmodi dissimilitudo extremorum coniunctionem omnino auferat, bene

---

^α SH I 842D5-9: Et nos quidem quantus esse propositionum numerus posset, ascripsimus, nunquam tamen dissimiliter terminus medius enuntiatur; namque, ut fiat extremorum conclusio, medius terminus intercedit, cuius communitas extrema coniungit.

^β SH I 842C13-15

²³¹ augmenta[n]t *correxit De Rijk*, augm(en)ta(n)t V

²³² margaritam *correxit De Rijk*, margarite V

²³³ coniu<n>ctionem *correxit De Rijk*, c(on)iuctio(n)e(m) V

²³⁴ <inferentiae> *addidi*

in ea ubique extremorum **coniunctio**²³⁵ |298.30| conceditur, sed id quidem / falsum est. Ex his namque mediis²³⁶

(h1) si Socrates est Brunellus, Socrates est asinus,
(h2) si Socrates est asinus, quidam homo est asinus,
aut (i1) si omne animal est homo,
omne animal est rationale, /|298.35|
(i2) si omne animal est rationale,
nullum animal est irrationale,

necessario infertur hinc quidem |299|

(h3) si Socrates est Brunellus, quidam homo est asinus^α,
illinc vero (i3) si omne animal est homo,
nullum animal / est irrationale.

Quod autem necessario ex illis istae inferantur, clarum est, cum ex earum |299.5| **paribus**²³⁷ **pares** istarum consequantur, in quibus quidem nulla poterit / dissimilitudo notari, ²³⁸conversis scilicet secundis consequentiis prioris argumentationis hoc modo dispositis

(h2') si nullus homo est asinus, / Socrates non est asinus,
(h1') si Socrates non est asinus,
Socrates non est Brunellus, |299.10|
(h3') quare, si nullus homo est asinus,
Socrates non est Brunellus;

secunda quoque, sic

(i2') si quoddam animal est `ir`rationale,
quoddam animal non / est rationale,
(i1') si quoddam animal non est rationale²³⁹,
quoddam animal non est homo,
(i3') quare, si quoddam animal est irrationale,
quoddam animal non est homo.

Cum autem in his argumentationibus nulli dissimilitudini adhaerere valeant nec ulla enuntiatio sit adversus ullam consequentiam, oportet extremorum coniunctionem / concedi. Sed, `si` in his argumentationibus |299.20| extremorum coniunctio conceditur, necesse est ut et in

---

²³⁵ coniunctio *correxi*, c(on)iu(n)ctio(n)i *V et De Rijk*

²³⁶ mediis *correxit De Rijk*, medios *V*

^α Nota hanc argumentationem 'h1, h2, ergo h3' esse similem illi 'e', e'', ergo e' supra.

²³⁷ paribus pares *correxi*, partib(us) pares *V*, partibus par<t>es *correxit De Rijk*

²³⁸ *i.m. dextr. add. sine indicatione ubi addendum sit*: nota etiam quod, si dicatur 'si est ubique, est Romae; si est Romae, non est Parisius', contradicitur; sed non conversis consequentiis.

²³⁹ rationale] [i]r(ati)o(n)al(e) *V*

superioribus recipiatur, in quibus clara est / secundum eos dissimilitudo. Si quid enim antecedit ad aliud, antecedens antecedentis infert consequens consequentis; quae vero aequipol/lentes sunt consequentiae, ad se mutuo antecedunt et consequuntur. Non itaque huiusmodi dissimilitudo |299.25| enuntiationis mediorum terminorum / coniunctione<m>²⁴⁰ extremorum, quam patitur, oppugnat.

Nec per²⁴¹ eam^α destruendam est opponenda^β. Neque enim ista est illa <dissimilitudo>²⁴², ut dictum est^γ, / quae ad extremorum coniunctionem Boethius valere negavit. Nec quidem fallere potest ut, cum primum ponat secundum, id est necessario exigit, secundum / vero |299.30| tertium, primum quoque tertium [non]²⁴³ necessario exigit. Est namque haec perfectae inferentiae syllogismi forma. Et est quidem prima consequentia propositio, / secunda vero assumptio, tertia autem conclusio quae ex duabus praemissis infertur. Hi quidem sunt syllogismi mediarum hypotheticarum quos ad |299.35| fidem re/gularium syllogismorum <categoriale>²⁴⁴, quos ex eisdem mediis Boethius disponit, affert^α; alio tamen ordine constitutos, cum et <propositio²⁴⁵ et> assumptio²⁴⁶ et conclusio /|300| in istis sit hypothetica, in illis vero categorica. Unde et istos^β, qui ad²⁴⁷ fidem aliorum^γ afferuntur, aliis magis esse perspicuos et certos oportet. / Quorum quidem syllogismorum inferentiam indubitabilem esse demonstrat categoriale forma syllogismorum qui primi sunt atque ex se cogniti. In quibus / quidem, sicut in illis, ut^δ

---

²⁴⁰ coniunctione<m> *correxit De Rijk*, c(on)iu(n)ctio(n)e V

²⁴¹ per *correxit De Rijk*, p(ro) V

^α eam, scil. enuntiationem mediorum terminorum

^β opponenda, scil. consequentia

²⁴² <dissimilitudo> *addidi*

^γ *supra* p. 298.1-9

²⁴³ n(on) V, *expunxit De Rijk*

²⁴⁴ <categoriale> *addidi*

^α e.g. *affert hunc syllogismum mediarum hypotheticarum 'si est a, est b; si est b, est c; ergo si est a, est c' ad fidem illius regularis syllogismi categorici 'omne a est b, omne b est c, ergo omne a est c'.*

²⁴⁵ <propositio et> *addidi*

²⁴⁶ assumptio *lexit De Rijk*, asu(m)to V

^β istos, scil. syllogismos mediarum hypotheticarum

²⁴⁷ ad *correxit De Rijk*, at V

^γ aliorum, scil. syllogismorum categoriale

^δ *cf.* SH I 842D5-9: Et nos quidem, quantus esse propositionum numerus posset, ascripsimus, nunquam tamen dissimiliter terminus medius enuntiat. Namque *ut* fiat *extremorum* conclusio, *medius terminus intercedit, cuius communitas extrema*

extremorum firma sit coniunctio, l300.5l medius intercedit terminus. Cuius quidem communitas ex propositione et assumptione unam reddit / propositionem et ad unum reducit illas duas sensum, ad coniunctionem scilicet extremitatum. Qui enim dicit

si est homo, est animal, l300.10l

si est animal, est animatum,

‘id’ per has / duas consequentias demonstrare intendit quod ex *homine animatum* procedat. Quorum quidem connexio communitatem mediae propositionis, <in>²⁴⁸ qua <medius terminus> modo ad / istud consequitur²⁴⁹, modo ad illud antecedit, ut ea coniungat necessario, contingit. Secundum quam quidem consecutionem l300.15l primi antecedentis ad extremum / una dicuntur hypothetica duae illae quae in assumptione et propositione disponuntur. Sic et una dici possunt categoricae illae quae in argumentis / categoricorum syllogismorum disponuntur, quae ad unius propositionis sensum, quae ex ipsis inferuntur per medii termini communitatem de extremitatum / coniunctione, l300.20l contendunt. Quos quidem, sicut et categoricos, sub figuris collocat medii termini communitas. Sicut autem *forma*<m>²⁵⁰ / complexionis categoricorum syllogismorum nulla potest enuntiationis dissimilitudo impedire, sic nec istorum hypotheticorum.

Sed / fortasse videtur inconueniens ex complexione categoricorum l300.25l quoque syllogismorum contingere, nisi in dissimilitudine eis quo<que>²⁵¹ resistatur, / tale²⁵² scilicet *quod*²⁵³, *si* verae sint istae duae propositiones

(j1) omnis homo est asinus

et (j2) nullus homo est asinus;

non sunt verae eadem (j1 & j2). Quod sic ostenditur.

Si (j1) omnis / homo est asinus

et (j') nullus asinus est asinus,

(j2) nullus homo est asinus^α.

At vero, si (j2) nullus homo est asinus, non sunt verae praemissae (j1 & j2);

---

coniungit, ...

²⁴⁸ <in> qua <medius terminus> modo *addidi et correxi*, q(uo)m(odo) V, qua modo *correxit De Rijk*

²⁴⁹ consequitur *solvit De Rijk*, c(on)se. V

²⁵⁰ *forma*<m> *correxi*, *forma V et De Rijk*

²⁵¹ quo<que> *correxit De Rijk*, q(uo) V

²⁵² tale *correxit De Rijk*, tale(m) V

²⁵³ q(uo)d si V, quodsi *lexit De Rijk*

^α scil. propter secundum modum primae figurae

l300.30l quippe cum non sit / vera una (j1) ex ipsis (j1 & j2), quae est huic (j2) contraria, haec scilicet

(j1) omnis homo est asinus.

[] Sed fortasse poterit dici quod illa regula, quae ait

si / aliquid infert aliud, quod inferat aliud,
primum infert ultimum, l300.35l

nihil ad hos terminos. Nam duae praecedentes propositiones (j1 & j') / unius inferentis sensum non continent, cum diversae sint ex toto propositiones; sed una tantum^β vim habet inferentiae et exigit aliam quae in/fertur^γ. **l301l** Regula autem sic est intelligenda:

si aliquid exigit aliud, etc.

[] Sed dicitur quia similiter, cum dicitur

si Socrates est homo / et lapis, Socrates est lapis,

in hac²⁵⁴ inferentia utrique termini^δ vim <non>²⁵⁵ tenent; sed, licet termini <vim>²⁵⁶ non l301.5l habeant, tota tamen habet propositio^ε, quae una tantum / est.

Unde **etiam**²⁵⁷ omnino eorum ratio **reciditur**²⁵⁸ qui talibus complexionibus contradicunt. Poterunt namque ipsi cogi argumentatione **l156vl** aliter per diversos syllogismos disposita ex eisdem consequentiis mediarum hypotheticarum. Veluti, si suprapositum iterum proponamus, hoc scilicet l301.10l

(d) si (d1) omne animal est / homo,

(d5) quoddam animal non est homo,

atque ita argumentatione<m>²⁵⁹ disponamus

si, quia (d3) omnis asinus est animal,

(d5) quoddam animal non est homo,

et, quia (d1) omne animal est homo,

(d5) quoddam animal `non` est homo. /

Quicquid sequitur ad consequens, et ad antecedens. Unde^{?260} Ex

---

^β una tantum, scil. propositio quae est '(j1) omnis homo est asinus et (j') nullus asinus est asinus'

^γ aliam quae infertur, scil. (j2) 'nullus homo est asinus'

²⁵⁴ hac] so-(?) a.c. V

^δ utrique termini, scil. 'homo' et 'lapis'

²⁵⁵ <non> *addidi*

²⁵⁶ <vim> *addidi*

^ε tota ... propositio, scil. 'Socrates est homo et lapis'

²⁵⁷ (et)(iam) V, enim *lexit De Rijk*

²⁵⁸ *reciditur solvi*, *rec()d()r V*, *reconditur lexit De Rijk*

²⁵⁹ argumentatione<m> *correxit De Rijk*, *arg(u)m(ent(ati)o(n)e V*

(d1) omne animal est homo
 (d3) omnis asinus est animal
 consequi |301.15| non denegant. Nunc autem primam assumo
 consequentiam, / hoc modo
 sed, si (d3) omnis asinus est animal,
 (d5) quoddam animal non est homo.
 Eamque etiam sic ostendo
 si, quia (d3) omnis asinus est animal,
 (d4) quoddam animal est asinus,
 et quia (d3) omnis asinus est animal, /
 (d5) quoddam animal non est homo.
 Quicquid infert antecedens, et consequens. Unde²⁶¹ ?²⁶²
 (d4) Quoddam |301.20| animal est asinus
 antecedere ad (d5) quoddam animal non est homo
 concedunt, vim oppositionis con/siderantes. [] Sic itaque per plures
 syllogismos^α ei<s>²⁶³, qui per unum non adquiescebant, satisfacimus, cum
 etiam *singulis*²⁶⁴ <sylllogismis>²⁶⁵ et ea, quae oportet assu/mi²⁶⁶ ut
 antecedentia (d3→d5) ut concludamus consequentia (d1→d5), atque²⁶⁷
 assumpta (d3→d5) deinde comprobamus ut conclusionibus |301.25| quoque
 adquiescant.
 Clarum itaque omnibus / esse ex suprapositis arbitror illam, cui
 addebant terminorum dissimilitudinem, invalidam esse, ut per eam
 extremorum coniunctionem / impediunt. In quibus autem consequentiis
 suprapositis inconvenientibus (~~h3~~, ~~i3~~) sit resistendum, in sequentibus
 apparebit, |301.30| cum inferentias generum atque / oppositorum
 tractaverimus^β.

---

²⁶⁰ ? (signum quaestionis) addidi, nihil ponit V nec De Rijk

²⁶¹ unde correxit De Rijk, Ver(um) V

²⁶² ? (signum quaestionis) addidi, nihil ponit V nec De Rijk

^α duobus syllogismis utitur. Unus est, ut comprobatur $d1 \rightarrow d5$,
 $d1 \rightarrow d3$, $d3 \rightarrow d5$, ergo $d1 \rightarrow d5$ per regulam: si $X \rightarrow Y$ et $Y \rightarrow Z$, tunc $X \rightarrow Z$.

Alius est, ut comprobatur assumpta scil. $d3 \rightarrow d5$,

$d3 \rightarrow d4$, $d4 \rightarrow d5$, ergo $d3 \rightarrow d5$ per regulam: si $X \rightarrow Y$ et $Z \rightarrow X$, tunc $Z \rightarrow Y$

²⁶³ ei<s> qui correxit De Rijk, ei cui V

²⁶⁴ sing(u)lis V, singulos correxit De Rijk

²⁶⁵ <sylllogismis> addidi, <ostendimus> addidit De Rijk

²⁶⁶ assumi ut correxit De Rijk, a s(ecund)a / min(us) V

²⁶⁷ atque correxit De Rijk, utq(ue) V

^β Ubi quiubs inconvenientibus resistit?

[5] Sunt autem qui et consequentias singulas in suprapositis argumentationibus recipiant unamque extremorum con/iunctionem; sed **propositum**²⁶⁸ inconueniens, quod²⁶⁹ **intellexera**<n>**t**²⁷⁰, probatum esse **denega**<n>**t**²⁷¹. Veluti, cum nos superius talem proposuimus consequentiam |301.35| probandam /

(b) si Socrates est Brunellus, Socrates est homo, quae ei inconueniens videbatur qui *Brunellum* et *hominem* ut opposita |302| accipiebat.

Eam²⁷², quae probavimus. Non in ea <esse>²⁷³ inconueniens convincimus. Neque enim iam ista[m]²⁷⁴ *Brunellum homini* dicit oppositum, sed cohaerens sicut *Socratem*²⁷⁵ et ipsius <hominis>²⁷⁶ inferius.

Sed hic nimirum, qui hoc dicit, / non animadvertit quod falsam praemiserit propositionem quae *hunc asinum* et *hunc hominem* coniungebat. |302.5| Si enim vel Socrates in²⁷⁷ **Brunellum**²⁷⁸ vel Brunellus in **Socratem**²⁷⁹ mutaretur, / quod quidem oporteret ut vera propositio fieret, non iam ex falsa procederemus propositione sed <ex>²⁸⁰ vera, quae scilicet eandem²⁸¹ rem sibi attribueret, ac si ita diceretur /

Socrates est Socrates

vel Brunellus est Brunellus.

At, si in prima significatione terminos non oppositos²⁸² in tota |302.10| argumentatione tenuerit, profecto ex positione *Brunelli* / (huius asini) in *Socrate* (hoc homine) positionem *hominis* in eodem contingere necessario viderit. Nec quidem id inconvenientibus aggregaverit, si, ut supra

---

268 propositum *correx*i, p(ro)po(n)it(ur) *V et De Rijk*

269 quod + <quod> *addidit De Rijk*

270 intellexera<n>t *correx*i, i(n)tellex(er)at *V et De Rijk*

271 denega<n>t *correx*i, denegat *V et De Rijk*

272 Eam quae *correx*i, ea(m)q(ue) *V et De Rijk*

273 <esse> *addidi*

274 ista *correx*it *De Rijk*, ista(m) *V*

275 Socratem et *solvi*, so. (et) *V*, Socrates e<s>t *correx*it *De Rijk*

276 <hominis> *addidi*

277 in] (ve)l *a.c. V*

278 Brunellum *solvi*, bru. *V*, ‘Brunellus’ *solvit De Rijk*

279 Socratem *solvi*, so *V*, ‘Socrates’ *solvit De Rijk*

280 <ex> *addidi*

281 eandem rem *correx*it *De Rijk*, eid(em) rei *V*

282 oppositos *correx*it *De Rijk*, oport& *V*

docuimus^α, / vim conditionis, non ad praedicata, sed ad totas propositiones referet, ac si ita intelligat ut, si in re fuerit quod prima propositio |302.15| dicit

Socrates / est Brunellus,
in re est quod secunda proponit
Socrates est homo,
et maxime vis inferentiae in secundo subiecto^β consistit.

[6] Potest quoque et ea ostendi necessaria consequentia / quae ait
(c) si Socrates est animal, Socrates est homo,
cum videlicet id, quod antecedens dicit, absque eo, quod consequens proponit, |302.20| esse non possit. Quomodo enim *So`cratis`* substantia vel ut / *Socrates* alicui esse posset vel aliquid ei ut *Socrati* conveniret, nisi ipsa id quod dicitur esset et sub una maneret essentia? Quodsi ipsa / in proprietate *Socratis* maneat sicut de ea per hoc nomen ‘Socrates’ agitur, utique et in natura *hominis* ipsum necesse est consistere. |302.25|

Potest quoque et / tali ratione confirmari praemissa consequentia
(c) si Socrates est animal, <Socrates>²⁸³ est homo.
Si enim Socrates est animal, id est aliquod de animalibus, utique et illud quoque animal / est Socrates; quodsi Socrates aliquod sit animal et illud sit Socrates, profecto Socrates est Socrates; unde et homo esse convincitur. |302.30|

Sunt autem qui huic resistere rationi co/nantur. Aiunt enim
Socrates est animal
particulariter tantum convertendam, hoc modo
quoddam animal est Socrates.

Sed haec quidem conversio magis est vocum quam rerum, cum videlicet / praedicatum vocabulum in subiecto ponitur |302.35| et subiectum in praedicato collocatur. Non rerum quidem, cum videlicet res, quae prius praedicabatur, / posterius non subiciebatur. Qui enim |303| dicebat *Socratem esse animal, aliquod quidem animalium* indeterminate *Socrati* dabat; et, licet non esset determinatum, / tamen era`t` ex omnibus unum. Quod ergo idem voluerit subici *Socrati* secundum conversionem, oportet ut illud *Socratem esse* proponat. Neque enim ex *quodam* |303.5| *animali*, quod aequae ad omnia indeterminate animalia se habet, illud potest concipi.

---

^α *supra* p. 293.6-7: Nec in rebus terminorum suprapositae regulae sunt accipiendae, sed in his quae tota propositionum enuntiatione dicuntur.

^β in secundo subiecto, scilicet in subiecto termino ‘Socrates’ propositionis consequentis ‘Socrates est homo’.

²⁸³ <Socrates> *addidi*

Sed de hac quidem conversione in Libro Categoricalorum uberius / et convenientius disseruimus^α.

Volunt etiam resistere in eo quod dicitur
si Socrates est <aliquod>²⁸⁴ animal
et illud animal est Socrates,
Socrates est Socrates. |303.10|

Neque enim aliter hanc / complexionem recipiunt, nisi secundum syllogismorum formas medius terminus, id est ‘animal’, universaliter²⁸⁵ supponatur.

Sed nihil eorum ratio proficit. Neque / enim fallere²⁸⁶ potest²⁸⁷, cum aliquid²⁸⁸ alii insit aliudque ei quod inest infuerit, illi etiam cui <in>est²⁸⁹ convenit. [] Si autem opponatur |303.15|

<si>²⁹⁰ Socrates est animal
et quoddam / animal est asinus,
Socrates est asinus,

nihil ostenditur, cum nec ad rem pertineat. Ex eo enim quod *asinus* *cuidam* attribuitur *animali*, quis / ei <animali>²⁹¹, quod in *Socrate* est, convenire perpendat; ac, si ita diceretur

<si>²⁹² Socrates est animal et illud animal sit asinus,
ex necessitate et Socrates est asinus,

convincitur? / Non autem. |303.20| [] Et²⁹³, si ‘omne’ medio termino appone<re>tur²⁹⁴, consecutionem contradiceremus, scilicet²⁹⁵ quia ‘omne’ cetera *animalia* praeter illud, quod Socrates est, sub *asino* / colligit, nihil ad cohaerentiam *asini* ad *Socratem*. Quippe omnia <animalia>²⁹⁶ Socrati sunt opposita; oppositorum autem subiectio vel praedicatio oppositi / subiectionem vel praedicationem nullo modo exigit. |303.25| In eo autem

---

α

284 <aliquod> addidi

285 universaliter solvit *De Rijk*, uniu(er). V

286 fallere correxit *De Rijk*, false V

287 potest + <ut> addidit *De Rijk*

288 aliq(uid) sic V, aliquid correxit *De Rijk* legens aliquod V

289 <in>est correxit *De Rijk*, ÷ V

290 <si> addidit *De Rijk*

291 <animali> addidi

292 <si> addidit *De Rijk*

293 (et) si V, etsi lexit *De Rijk*

294 appone<re>tur correxit *De Rijk*, aponet(ur) V

295 scilicet quia correxi, S(ed) q(uod) V et *De Rijk*

296 <animalia> addidi

solo iuvat ‘omne’ ad extremitatum coniunctionem quod *animal* illud, quod in *Socrate* est, / colligit.

Unde etiam patet, quotiens illud animal accipitur **et**²⁹⁷ **si** non alia colligantur, ratam esse conclusionem. Constat itaque / suprapositam argumentationem valere.

Nequaquam veritati supraprobarum consequentiarum (a, b, c) resistere [303.30] **viderimus**, si vocum impositionem / proprietatemque enuntiationum **tenerit**. Qui enim, cum dicitur²⁹⁸

(a) si omnis homo est lapis, quidam lapis est lapis, *lapidem* in proprietate lapidis / sic²⁹⁹, ut *homini* per hoc nomen ‘lapis’ **attribuatur**³⁰⁰, acceperit, ipsum procul dubio existere non dubitaverit. [303.35] Quomodo enim aliquid alicui / ut lapis inesse possit, nisi lapis sit? Sic quoque et in aliis consecutionibus dictionum atque enuntiationum proprietas ma/xime est attendenda, ut, si unaquaeque dictio in coniunctione enuntiationis propriam retineat significationem, cum videlicet *lapidem* / et *hominem* falsa enuntiatione coniungimus, in **unaquaque**³⁰¹ <dictione> id, quod est **304** et quod per vocem designatur, intelligamus. In omni / enim enuntiatione, ut supra dictum est, ad sensus cognitionem maxime necessaria est discretio impositionis et significationis vocum, / ex quibus pariter et suam **compositionem**³⁰² sortiuntur et suam significationem.

Opponitur autem fortasse ex suprapositis et comprobatis / consequentiis [304.5] quod vel oppositum suum oppositum vel genus suam speciem ponit, quod tam a ratione quam ab auctoritate est / alienum.

Sed haec quidem omnino cessabit obiectio, si quae dixerimus pensentur. Neque enim consecutionis **1157r** necessitatem aut vim inferentiae vel ad rem oppositam vel ad generalem retulimus, sed ad totas enuntiationes. [] Quod et ex [304.10] regulis suprapositarum / consequentiarum clarum est. Si quid enim alicui convenit, tam ipsum quod convenit quam illud³⁰³ cui convenit esse necesse est, secundum id quoque quod eis <convenit>³⁰⁴ vel ab eis removetur³⁰⁵. / [] Patet insuper

---

²⁹⁷ (et) si *V*, etsi *lexit De Rijk*

²⁹⁸ dicitur + [si o(mn)is] *V*

²⁹⁹ sic ut *lexit De Rijk*, sic(ut) *V*

³⁰⁰ attribuatur *correx*, at(tri)buit(ur) *V et De Rijk*

³⁰¹ unaquaque <dictione> *correx* et *addidi*, unoq(ue)q(ue) *V et De Rijk*

³⁰² c(om)p(ositi)o(n)e(m) *V*, impositionem *correxit De Rijk*

³⁰³ illud *correxit De Rijk*, illu(m) *V*

³⁰⁴ <convenit> *addidit De Rijk*

³⁰⁵ removetur *correxit De Rijk*, c(on)uenit(ur)(!) *V*

ex conversionibus, quae secundum totas enuntiationes fiunt, in argumentatione media, ut extrema convenient, vim |304.15| consecutionis extremorum / ad totas enuntiationes referendam esse.

Est autem aliud in consecutione coniungi propositiones, aliud vim consecutionis in eis pendere. Semper / enim totae antecedens et consequens enuntiationes per conditionem coniunguntur; vis tamen consecutionis et inferentiae necessitas saepe in rebus terminorum / maxime pendet atque |304.20| attenditur. [] Veluti, cum dicimus

si Socrates est homo, est animal,

haec consecutio ex *homine* (specie *animalis*) clara est, cuius praedicationem / *animal* circa quodlibet subiectum consequitur; neque, quantum ad vim inferentiae speciei ad genus, **Socratis**³⁰⁶ iuvat proprietas, cum aequae |304.25| firma sit inferentia de quolibet subiecto. / [] Si autem vim consecutionis in totis enuntiationibus attendimus, aequae ad inferentiam omnes enuntiationum termini comparantur. Quorum quidem omnium mutatio / propositiones commuta[n]t³⁰⁷. Sive enim subiectum sive praedicatum mutetur, eadem³⁰⁸ cum priori propositio remanere non potest. Ac, sicut vel *homine* |304.30| ablato et³⁰⁹ alio / in loco <eius>³¹⁰ posito quod ad *animal* inferentiam non haberet, vel *animali* remoto et alio in loco eius constituto quod ad *hominem* consecutionem non haberet, posset / consecutio cassari, veluti si sic proponeretur

si est lapis, est animal,

si est homo, est lapis; |304.35|

et ita etiam, *Socrate* mutato et alio pro ipso in sequenti propositione pos/ito, consequentia debilitatur, veluti si ita dicatur

si Socrates est homo, Plato est animal.

Videtur it<a>que³¹¹ et *Socratis* et cuiuslibet repetitionum / positio necessaria, |305| quantum etiam ad vim inferentiae rerum ut in loco speciei ad genus; quantum vero ad vim inferentiae totarum enuntiationum, et positio cuiuslibet dictionis / necessaria est, quae quidem subtracta totam mutat enuntiationem. [] Cum autem in rebus vis inferentiae attenditur, rerum |305.5| habitudines pensandae sunt et secundum eas / loci assignandi. Cum autem <in>³¹² totis enuntiationibus, earum quoque sunt habitudines

---

³⁰⁶ Socratis iuvat *correx*i, soc(ra)ti uiua *V et De Rijk*

³⁰⁷ commuta[n]t *correx*it *De Rijk*, c(om)muta(n)t *V*

³⁰⁸ eadem *correx*it *De Rijk*, eod(em) *V*

³⁰⁹ et *correx*it *De Rijk*, (ve)l *V*

³¹⁰ <eius> *addid*it *De Rijk*

³¹¹ it<a>que *correx*it *De Rijk*, itq(ue) *V*

³¹² <in> *addid*it *De Rijk*

considerandae, ut sive pares fuerint sive quo alio modo [subi<ci>]³¹³ /
comparentur.

<DE³¹⁴ REGULIS VI, VII, ET VIII>.

¶ Nunc autem ex octo suprapositis regulis antecedentis et
consequentis tres ostendere superest, quae scilicet aieba<n>t³¹⁵
(VI) destructo /|305.10| consequenti non poni antecedens, vel
(VII) posito consequenti necessario poni antecedens
(VIII) ne<c>³¹⁶ posse destrui.

Quarum quidem ex tribus aliis (III-V) facilis / est ostensio.
Quibus ipsas aequipollere necesse est, sicut et earum dividentes
affirmationes cum dividendis earum aequantur, sicut secunda (II) primae
(I) fuerat / aequa. Est enim omnium aequipollentiae communis regula, ut
si aliquid inferat aliud,
destructo consequenti destruat^r antecedens. /
Destruitur autem aequae affirmatio per negationem et negatio per
affirmationem. Utraque namque alterius rectam oppositionem tenet
|305.20| eiusque destruit, quam non patitur, / veritatem.

Sunt autem quidam qui hanc regulam in illis tantum hypotheticis
recipiunt quarum partes simplicia antecedentia et consequentia habent. /
Cum enim multae propositiones in antecedenti primae hypotheticae
proponuntur, inconueniens inde contingere dicunt. Veluti, cum verum
|305.25| recipiunt quod /

si Socrates neque est rationalis neque irrationalis,
non est animal,

falsum est tamen ut, si sit animal, sit utrumque, id est rationalis et
irrationalis. In quo etiam dicunt bene dici singula/riter quod aliquid infert
aliud, non videlicet aliqua pluraliter aliud, quia videlicet, quando plura
|305.30| praemittuntur, inferentiam destructionum cassari / dicunt, ut in
praeposito exemplo.

Sed hic quidem inquirendum, ut et in his praemissa regula
conseruetur, quae sit inferentia multorum ad / unum, sive scilicet
antecedunt singillatim ad idem, sive simul accepta. [] Singillatim quidem

---

³¹³ subi *seu* si ibi V, subi<ci> *correxit De Rijk, expunxi*

³¹⁴ <DE REGULIS VI, VII, ET VIII> *addidi*

³¹⁵ aieba<n>t *correxit De Rijk, aiebat V*

³¹⁶ ne<c> *correxit De Rijk, ne V*

ante|305.35|cedunt, si unaquaeque praecedentium ne/gationum per se consequens inferre valeat, hoc modo

si non est rationale, non est animal,

si non est irrationale, non est animal. |306|

Et tunc quidem multiplex erit / supraposita hypothetica, quae diversarum consequentiarum sensus continebit. Sed iam utramque falsam esse continget. Si autem duae intelligantur / consequentiae, ut scilicet utriusque negatio animal neget, et animalis positio utrumque ponet. [] Si vero utrorumque simul negatio animal neget, / ut scilicet ita dicamus quod |306.5|

si Socrates³¹⁷ neutrum fuerit

(id est nec rationalis nec irrationalis),

non erit animal,

poterit quoque et per consequentis et antecedentis / destructionem³¹⁸ ita inferri ut

si Socrates sit animal,

sit eorum alterum

(id est vel rationalis vel irrationalis).

Sicut enim Socrates est animal

et non est animal

dividentes sunt / affirmatio et negatio, ita

Socrates est alterum |306.10| eorum

et Socrates est neutrum.

Et tunc quidem sub unius propositionis sensu accipiuntur quae prius duae videbantur / propositiones, et unius tantum antecedentis³¹⁹ loco constituitur³²⁰. Una autem est propositio quae duo simul ab eodem removet, ac si ita dicatur /

si Socrates neutrum est, non est animal. |306.15|

Vis enim inferentiae in dividendis consistit, ad quorum videlicet remotionem divisive³²¹ removeri concedunt. /

Si vero inter totas etiam propositiones, quae antecedunt ad tertiam, vis inferentiae recipiatur, ac `si` videlicet ita diceretur

si ita est in re ut / utraque istarum dicit propositionum,

ita est in re ut |306.20| tertia proponit;

nec tunc quoque destructionum inferentia fallit, ut videlicet ita dicamus /

---

³¹⁷ Socrates *correxit De Rijk*, s(ecund)o V

³¹⁸ destructionem *lexit De Rijk*, d(e)structio(n)e V

³¹⁹ antecedentis *correxit De Rijk*, accid(e)ntis V

³²⁰ constituitur] c(on)sti[s]tuit(ur) V

³²¹ divisive *correxit De Rijk*, diuis() V

quod

si non est in re quod dicit ultima,
non est in re totum quod primae proponunt.

l306.25l

Sicut enim simul antecedunt, ita et simul auferri / debent. Neque enim fallere potest ut,

si quid aliud necessario exigit,
si id quod exigitur non erit,
nec quod exigit necesse est non esse.

Alioquin / in inconvenienti rediremus quod superius monstravimus, cum ex antecedentis inferentia per positionem ad consequens consequentis † ante/cedens per destructionem l306.30l pensaremus.

Sic autem destructiones et consequentis et antecedentis simpliciter faciendae / sunt, sicut in regula proponuntur simpliciter. Qui enim dicit

si aliquid antecedit ut aliud consequatur,
si id quod l306.35l consequitur / non fuerit,
nec id quidem quod antecedit erit, /l307l

simpliciter consequentia<m>³²² destruit, quasi videlicet eorum poneret rectas dividentes. Nam, cum eandem / affirmativam tam contraria quam contradictoria ipsius destruant, quippe eam secum veram nullo modo patiuntur, / si etiam contrarias³²³ in huiusmodi destructione recipiamus, l307.5l inconueniens saepe ex destructione antece/dentis incurremus.

Cum enim vera sit quae ait

si nullum animal est album, nullus homo est albus,
falsa tamen est / quae proponit
si omnis homo est albus, omne animal est album.

l307.10l Rursus, cum pro vera teneatur

si omnis homo est / albus, <Socrates³²⁴ est albus>,
falsa tamen ab omnibus conceditur

si Socrates non est albus, nullus homo est albus.

Et hoc quidem inconueniens **l157vl** ex antecedentis destructione, non l307.15l consequentis, contingit per quamcumque opposita<m>³²⁵ consequens propositio auferatur, sive scilicet per contrariam sive per contradictoriam non / erit antecedens. Quod enim ad contradictoriam sequitur, et ad contrariam necesse est sequi. Ipsa namque contradictoria

---

³²² consequentia<m> *correxit De Rijk*, c(on)seq(ue)ntia V

³²³ contrarias] c(on)t(ra)ri[et]as V

³²⁴ <Socrates est albus> *addidit De Rijk*

³²⁵ opposita<m> *correxit De Rijk*, opo(s)ita V

ex contraria <non>³²⁶ sequitur; unde non necesse / est sequi contrariam ad id a<d>³²⁷ quod sequitur |307.20| contradictoria. Neque enim necesse est sequi antecedens ad id ad quod sequitur consequens, sicut antecedere ad id <ad>³²⁸ quod / antecedit consequens. Licet ex quacumque consequentis destructione nullum contingat inconueniens, secundum tamen proprium regulae sensum non per / aliam quam per diuidentem est destruendum, sicut et ipsum antecedens.

Si |307.25| autem et illam contingat veram esse quae inter contrarias proponitur, veluti cum / ista

si omnis homo est animal, omnis homo est substantia,
etiam ista vera sit

si nullus homo est substantia, nullus homo est animal;
|307.30| nulla tamen necessitate ex ea potest / ostendi vel illam ostendere.

Sic tamen, memini, solebam ex illa istam ostendere

si quia omnis homo est albus, omnis homo est coloratus, /
et, quia Socrates est albus, Socrates est coloratus,
et, quia Plato est albus, Plato est coloratus;

et ita de singulis hominis individuus. Si quid enim ante/cedit ad aliud,
|307.35| antecedens antecedentis infert consequens consequentis.

Sequentium autem consequentiarum antecedentia antecedere³²⁹ / dicuntur ad antecedens praecedentis consequentiae. Si enim Socrates et ceteri homines albi sunt, tunc omnis homo esse albus conceditur. [] Rursus consequens praecedentis consequentiae antecedens esse conceditur³³⁰ ad consequentiam hypotheticarum sequentium. Si enim omnis homo est coloratus, et Socrates coloratus esse / conceditur; et Plato et quilibet alii homines. Si autem verae sint illae consequentiae omnes, verae sunt et earum aequipollentes per destructionem / antecedentis et consequentis, haec scilicet |308.5|

si Socrates non est coloratus, Socrates non est albus,
et similiter de omnibus aliis individuus hominis. Quae si verae sunt, vera est / ista

si nullus homo est coloratus, nullus homo est albus,
quod etiam data novissime regula demonstrat. Itaque ex hac consequentia
|308.10|

---

³²⁶ <non> *addidi*

³²⁷ a<d> quod *correxit De Rijk*, a V, a q^{od} p.c. et a.c. a q^o V

³²⁸ id + <ad quod> *addidit De Rijk*

³²⁹ antecedere *correxit De Rijk*, an(te)ced(e)nte V

³³⁰ conceditur *correxit De Rijk*, c(on)seq(uitu)r V

si omnis homo est albus, omnis homo est coloratus
ostensa est **etiam**³³¹ illa quae contrarias destructiones continet, illa scilicet
quae ait

si nullus homo est coloratus, nullus homo est albus.

|308.15|

Sed haec non est ostensio firma. [] Nequaquam enim ex prima
consequentia inferri poterant illae omnes quae sequebantur / consequentiae;
nec quae ibi adducta est regula aptari potest terminis, quamvis etiam

omnis homo est albus

concedatur antecedens esse ad illas / propositiones, quae singula hominis
individua supponunt albo vel illae quae singula hominis |308.20| individua
supponunt colorato, ad illam /

omnis homo est coloratus.

Ex eo enim quod dicitur antecedens antecedentis inferre consequens
consequentis, nihil aliud perpendi potest nisi / quod, si ita est in re ut dicit
antecedens, ita est in re ut dicit consequens, ac si ita dicatur ut, si verae sunt
omnes istae propositiones

Socrates est albus,

Plato est / albus,

et |308.25| sic ceteri, verae sunt istae

Socrates est coloratus,

Plato est coloratus,

et similiter alii, ut videlicet omnes simul acceptae ad alias omnes / simul
acceptas antecedant, non etiam singulae ad singulas. Non est autem
necesse ut, cum plura simul ad plura antecedant in una con/sequentia, in
diversis quoque consequentiis quaedam horum |308.30| singillatim ad
quaedam illorum antecedant. Cum enim ex istis duabus simul ‘Socrates
est rationalis’ / et ‘mortalis’ annuant sequi ‘Socrates est homo’ vel
‘risibilis’, nullum tamen praecedentium per se aliquid sequentium ponit.

[] Amplius. Si ex illa consequen/tia

si omnis homo est albus, omnis homo est coloratus,

|308.35|

omnes illae `se`querentur consequentiae, profecto et singulae possent
inferri, veluti ista

si / Socrates est albus, est coloratus, **|309|**

quod nullo modo procedit.

Neque iam ab inconvenienti liberari possent illi qui hanc
concedunt a toto conse/quentiam

---

³³¹ (et)(iam) V, et *lexi De Rijk*

si omnis homo est Plato, Socrates est Plato.

Qui³³² enim istam recipiunt consequentiam, nec istam negare poterunt
|309.5|

si omnis homo est / Plato, omnis homo est Socrates.

Quod sic ostenditur. Si 'omnis homo est Plato' vera est simul et 'Socrates est Plato', quare et 'Plato est Socrates'; his autem iunctis / 'Plato est Socrates' et 'omnis homo est Plato', infertur 'omnis homo est Socrates'. Itaque, si omnis homo est Plato, omnis homo est Socrates. Si autem ex ista |309.10| concedantur sequi istae / consequentiae

si Plato est Plato, Plato est Socrates,

et si Plato est Plato, Socrates est Socrates,

et ita de singulis hominis individuus, absolvi non / poterit inconueniens,
|309.15| cum apertissime falsa sit ea quae dicit

si Plato est Plato, Plato est Socrates.

Quippe verum habet antecedens et falsum / consequens. Quicquid enim ex vero sequitur, verum esse non dubitatur. |309.20|

Sic itaque ostensum esse arbitramur ex qualibet consequentia non ex necessitate / comprobari vel inferri posse per destructionem consequentis et antecedentis consequentiam quae contrarias terminis alterius consequentiae propositiones / contineat, sed contradictorias et recte secundum diuidentiam oppositas. |309.25|

---

³³² Qui *correxit De Rijk, Que V*